

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
42/2020
17. október 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA ĽUDOVÍT ŠTEVKO
O TERAJŠOM NÚDZOVOM STAVE
Strana 4.

PANDÉMIA NESMIE DIKTOVAŤ
SYSTÉM VZDELÁVANIA
Strana 5.

DŽAMAHÍRIJA PLK. KADDÁFÍHO
- UNIKÁTNY POLITICKÝ SYSTÉM
Strana 7.

ODBOROVÁ KONFEDERÁCIA
BRÁNI DOTERAJŠIU TRIPARTITU
Strana 8.

JUBILEUM PREDSEDU DV MS
JUDR. ŠTEFANA MARTINKOVIČA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Nedávno ma na internete nemilo prekvapil názor, že inštitúcie, ako je aj Matica, by sa mali konečne prestať zaoberať minulosťou. Ale bolo by to správne? Ved' minulosť formuje dnešok. Učíme sa z nej, podnecuje nás k novým výzvam a na príkladoch výnimočných ľudí nás posúva vpred pri prekonávaní vlastných životných prekážok. Mali by sme vari hodiť do jamy zabudnutia osobnosti, ktoré kreovali aj náš život i naše malé Slovensko? Tým, že si pripomínáme našich významných dejateľov, ich výročia a činy, usilujeme sa venovať im a umiestniť pamätné tabule, osadiť bustu či pamätník, chceme docieľiť, aby ich veľké dielo, často i hrdinstvá, ktoré vykonali v neraz nepriateľskom prostredí, neupadli do zabudnutia a budúce generácie o nich vedeli. Završenie aj pri vlastnom bádani natrafíme na osobnosť, o ktorej sa už nehovorí, ale tým, čo vykonala, patrí byť znovu povznesená z prachom zapadnutej minulosti na jasné svetlo.

Z rozhlasu aj z obrazoviek televízií pri významných výročiach počujeme od štátnikov, že kto si neváža minulosť, nie je hodný ani budúcnosti. Minulosť to však nie sú len vojny a víťazstvá, vavríny na bojovom poli, minulosť to je aj naše kultúrne dedičstvo. To predstavuje aj prírodné prostredie, v ktorom žijeme, sú to naše dediny, mestá, mestečky, sú to pamätihodnosti aj archeologické náleziská. Pokladom minulosti sú naše tradície, obyčaje i remeslá zakorenené kdesi pri úsvite epoch, azda až pri predkresťanských pohanských kultoch, aby potom obnovené, pretransformované už do našej kresťanskej tradície, datovanej do čias pôsobenia vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda, ostali naďalej v hĺbkach kolektívnej pamäti národa. Predstavujú ozajstný národný poklad a jeho zachovávaním vzdávame úctu našim predkom. Vidíme to aj dnes bežne pri návšteve obchodov alebo v dnešnej situácii nákupmi na internete, že tieto naše krásne slovenské symboly sa opäť dostávajú do popredia a nejedna spoločnosť si ich pridáva k svojim predajným značkám a portfóliám.

Áno, minulosť by sme si mali pripomínať.

Martina MATEČKOVÁ

Mal to byť dokument o obnove Slovenska aj výsledok celospoločenskej diskusie Plán obnovy by už po týždni bolo treba obnoviť!

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Plán obnovy, ľubozvučne pomenovaný Moderné a úspešné Slovensko, je konečne na svete. Nápadne sa podobá častiam textu z Programového vyhlásenia vlády. Dokument obsahuje osem oblastí. Sú nimi fiškálne reformy, zelená ekonomika, trh práce a sociálna udržateľnosť, vzdelávanie, veda, výskum a inovácie, verejné inštitúcie a regulácie a záverečnou oblasťou je digitalizácia. Niektoré oblasti akoby prehliadol. Ide (takmer) o celú sféru kultúry a poľnohospodárstvo a potravinárstvo nespomenul vôbec.

Predstavitelia členských štátov Európskej únie sa 21. júla 2020 dohodli na komplexnom balíku vo výške 1 824,3 miliardy eura, v ktorom sa spája viacročný finančný rámec s mimoriadnym úsilím o obnovu v rámci nástroja Next Generation EU. Balíkom sa prispeje k obnove štátov Únie po pandémii Covid-19 a podporia sa ním investície do zelenej a digitálnej transformácie.

■ ZATIAĽ IBA SLOVÁ...

Charles Michel, predseda Európskej rady, v súvislosti s „balíkom obnovy“ povedal: „Ciele oživenia možno zhrnúť do troch slov: po prvé konvergencia, po druhé odolnosť a po tretie transformácia. Konkrétne: náprava škôd, ktoré spôsobil Covid-19, reforma našich ekonomik a transformácia našich spoločností.“

Podľa predsedu Smeru-SD Roberta Fica vláda nie je pripravená na čerpanie prostriedkov z Európskej únie v rokoch 2021 – 2023. „Neschopnosť tejto vlády je do neba volajúca,“ zhrnul a zároveň kritizoval Matovičov kabinet za plán obnovy: „Reformný dokument, ktorý má byť základom pre plán obnovy, je len ďalším programovým vyhlásením vlády. Nemá nič spoločné s tým, ako má vláda minúť v rokoch 2021 až 2023 peniaze z plánu obnovy, pričom v materiáli sa nachádzajú veci, ktoré nesúvisia s pandémiou. Vyhlásil to na

tlačovej konferencii predseda opozičného Smeru-SD R. Fico.

■ NEJASNÉ OPATRENIA

Klub 500 je rozčarovaný z návrhu Slovensko 2.0., ktorý plánuje naša vláda predložiť Európskej komisii. Ide o reformný plán, ktorý má za 7,5 miliardy eura z eurofondov pomôcť zvrátiť škody spôsobené pandémiou koronavírusu a zotaviť ekonomiku. Z pohľadu Klubu 500 je predložený návrh reformného plánu len množstvom čiastkových a miestami až

chaotických opatrení. Podľa združenia najväčších slovenských zamestnávateľov je potrebné čo najskôr ho prepracovať tak, aby reálne pomohol slovenskému priemyslu i ekonomike, a tým aj Slovákovi. Zástupcovia všetkých relevantných organizácií zastupujúcich poľnohospodárov, potravinárov a maloobchod s potravinami zaslali predsedovi vlády Slovenskej republiky otvorený list. Vyzývajú ho, aby z prostriedkov Plánu obnovy EÚ bolo podporené aj agropotravinárske odvetvie, keďže podľa medializovaných

priorít využitia týchto prostriedkov sa s týmto odvetvím nepočíta. Za takýchto podmienok je záväzok zakotvený v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky 2020 – 2024 zvýšiť potravinovú sebestačnosť Slovenska a podiel slovenských potravín na pulkoch obchodov iluzórny a nerealizovateľný. Aj preto vyhlásili v odvetví štrajkovú pohotovosť.

■ CHÝBA DOHOVOR

Totálna absencia dialógu pri príprave budúcej Spoločnej poľnohospodárskej politiky, absolútne nezmyselné rozdelenie poľnohospodárskej verejnosti, situácia okolo Slovenského pozemkového fondu, nekonceptné kroky prijímané na poslednú chvíľu bez diskusie, ale najnovšie aj fakt, že agropotravinárstvo sa nedostalo medzi prioritné oblasti Plánu obnovy EÚ, sú hlavnými dôvodmi vyhlásenia štrajkovej pohotovosti. Argumentuje Slovenská poľnohospodárska a potravinová komora. Aj preto „začne mobilizovať poľnohospodárov a potravinárov na vidieku. V prípade ďalšieho neriešenia kritické situácie v poľnohospodársko-potravinárskom odvetví rozhodne o spôsobe presadzovania požiadaviek aj prostredníctvom ústavného práva, práva na štrajk“. Aj z toho jednoznačne vyplýva, že plán obnovy by už týždeň po jeho zverejnení bolo treba výrazne obnoviť.

Viac aj na strane 3

3 OTÁZKY PRE:

Pavla VITEKA, skúseného slovenského cestovateľa a svetobežníka

Najhlbšie jazero Bajkal vábi turistov

• **Ste skúsený cestovateľ po celom svete. Čo vás tak fascinuje na cestách a práve v čase pandémie?**

Správy o situácii s koronavírusom na Slovensku a v Európe sme sledovali na internete. Viac sme si existenciu Covidu-19 uvedomovali na Bajkale. Vírus bol prítomný v každom rozhovore s miestnymi obyvateľmi. Najhlbšie jazero na svete je obľúbeným turistickým cieľom viacerých národností. Rusko malo už niekoľko dní zavreté hranice s Čínou. My sme však pokračovali ďalej...

• **Ako ste sa dostali do ruskej expedície a kde ste mali namierené?**

Len veľmi krátke obdobie je bezpečné na precestovanie po

zamrzutej hladine Bajkalu. Moji priatelia mi ponúkli miesto v malej osemčlennej výprave. Bolo to už moje štvrté stretnutie s Bajkalom a zatiaľ najdrsnejšie a najdobrodružnejšie. Po zamrzutej hladine sme autom prešli popri východnom a západnom brehu celú severnú časť jazera nad ostrovom Olchon. Zastavili sme sa na Uškaních ostrovoch, polostrove Svätý Nos, v osade Davša v Barguzinskom národnom parku. Neobišli sme maličkú osadu Paď Solnečnaja, sídlo Bajkalsko-lenského národného parku. Okolie Bajkalu na niekoľkých miestach poskytuje možnosť kúpania v otvorených termálnych prameňoch. Pri teplote mínus tridsať stupňov Celzia je to zaujímavý spôsob relaxu.

• **Ako dlho ste sa pripravovali na túto expedíciu?**

Keďže som pravidelne cestoval do rôznych častí sveta, aj na túto expedíciu som sa poctivo pripravoval. Na lyžiach sme išli tiež nejaký čas. Bolo to v Barguzinskom národnom parku. Miestny správca nám prichystal na doobedie malú prechádzku po zimnej tajge. Šliapali sme na historických drevených lyžiach. Je však pravda, že každý rok sa nájde niekoľko skutočných dobrodruhov, ktorí sa vydajú po zamrzutom Bajkale na lyžiach. Tí najdobrodružnejší idú po celej 636-kilometrovej dĺžke od juhu na sever alebo opačne. Forma putovania po Bajkale nekladie hranice fantázii.

Zhovárala sa: Eva SISOVÁ
Foto: archív

V SNN 43/2020
SI PREČÍTATE

■ Spomínáme na dvoch cirkevných hodnostárov z ostrihomského arcibiskupského stolca
■ O prvej Československej republike čechoslovakisti radi hovoria ako o ostrovčeku slobody
■ Spolok sv. Vojtecha v Trnave pokračuje aktivitami pri oslavách jubilea vydaním známky

Predseda Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie J. Karahuta o situácii v rezorte

Na ministra Mičovského sa valí kritika

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet-parlamentnelisty.sk

Vyhlasenie štrajkovej pohotovosti poľnohospodármi a potravinármi, ktorí sú združení v Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komore, je dôsledok zlého smerovania rezortu v minulých rokoch.

„Momentálne napätej situácii nepomohol ani fakt, že sedem mesiacov od volieb do NR SR Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR nepredstavilo ciele, kde sa bude nachádzať slovenské poľnohospodárstvo, potravinárstvo a náš vidiek v roku 2024 – po naplnení Programového vyhlásenia vlády, a nezverejnili ani koncepciu, ktorá povedie k naplneniu krátkodobých, ale aj dlhodobých cieľov v oblasti rozvoja poľnohospodárstva, potravinovej sebestačnosti a rozvoja vidieka, vyplývajúcu zo strategických dokumentov v nadväznosti na nové programové obdobie 2021 – 2027.“ Reaguje na vyhlásenie výstražného štrajku Slovenskou poľnohospodárskou a potravinárskou komorou Slovenska predseda Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Jaroslav Karahuta.

Predseda Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Jaroslava KARAHUTU stav vo vedení rezortu neuspokojuje.

Predseda parlamentného výboru však tvrdí, že „objektívne musíme uznať, že ministerstvo pôdohospodárstva prevzal terajší minister Ján Mičovský vo veľmi zlom

stave a od prvých dní po nástupe do funkcie ho sprevádzali každodenné korupčné škandály z minulých vlád, zatváranie osôb pôsobiacich v blízkosti PPA a nedôvera na

takmer každom stupni riadenia rezortu“. Jaroslav Karahuta sa nevyhýba ani pomenovaniu chýb, ktoré nastali po zmene vedenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Podľa neho je to „nedostatočná komunikácia so samosprávnymi organizáciami, s odbornými zväzmi a so združeniami pôsobiacimi v rezorte pôdohospodárstva. K tejto zložitej situácii prispela aj skutočnosť, že ministerstvo nebolo pripravené na personálnu výmenu najvyššieho vedenia rezortu. O nedôvere k nemu sa otvorene hovorilo už niekoľko mesiacov pred parlamentnými voľbami“.

oprávnenou odpočítateľnou položkou zo stropovanej sumy, pretože osobné náklady sa majú podľa vyjadrenia ministerstva na PPA prerátavať ručne, čo je návrat k anarchii minulého storočia.“ Táto forma stropovania nebude mať podľa J. Karahutu „žiadne pozitívny vplyv na financovanie rezortu v prechodnom období a vytvára precedens na možné sankcie zo strany EK pri vzniku chýb spojených s ručným spracovaním údajov. Pričom EK ešte ani nezverejnili podmienky financovania prechodného obdobia do času platnosti podmienok novej SPP“.

■ CHAOS S DOTÁCIAMI

„K napätiu okrem nedostatočnej komunikácie prispeli aj zle komunikované riešenia v oblasti presunu prostriedkov z I. do II. piliera, oneskorené rozhodnutia týkajúce sa priamych platieb, avizovaný odchod viacerých pracovníkov a poradcov rezortu, ako aj nedostatočná a neodborná komunikácia sekčných šéfov s producentmi v oblasti špeciálnej rastlinnej a živočišnej výroby,“ sumarizuje Jaroslav Karahuta.

„Osobne nechápe ohlásené zavedenie stopovania priamych platieb od 1. 1. 2021 na úroveň päťstotisíc eur, ktoré nič nerieši a iba zbytočne extrémne zaťažuje pracovníkov PPA pri prerátavaní osobných nákladov poľnohospodárov, ktoré majú byť

■ PODNET NA ŠTRAJK

„Posledným a asi najväčším sklamáním agropotravinárov a definitívnym spúšťacím mechanizmom na ohlásenie štrajkovej pohotovosti bolo vylúčenie financovania poľnohospodárstva a potravinárstva z Národného plánu reforiem 2020, kde sa ušlo rezortu iba šesťdesiatštyri miliónov na pozemkové úpravy, ktoré prakticky z hľadiska prosperity a rozvoja rezortu bez ďalších legislatívnych opatrení neriešia absolútne nič.“ Jaroslav Karahuta však vníma, že „pred vedením Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR je ťažké obdobie, ktoré sa dá preklenúť iba zmenou komunikácie a čo najrýchlejšim predstavením stratégie agrozozortu na najbližšie roky.“

Ministerstvo pláta diery v zamestnanosti stovkou miliónov eur Balíčky na podporu zamestnanosti

Pavol VOLNÝ – Foto: internet-defencenews.sk

Je správne, keď štát podporuje v čase krízy zamestnanosť. Ministerstvo práce vyčlenilo na vytvorenie desaťtisíc pracovných miest celkovo stodesať miliónov eur. Treba držať palce, aby tieto projekty, rozdelené do troch fáz, boli úspešné. Kritici ich však spochybňujú. Najskôr to bolo v lete tridsaťpäť miliónov na pomoc desiatim tisícom mladých ľudí do dvadsaťdeväť rokov bez práce nájsť si zamestnanie. Teraz sa začala druhá fáza za štyridsaťtri miliónov na podporu ďalším ôsmim tisícem nezamestnaných pri tvorbe živností. Pôsobiť môžu napríklad aj ako zdravotnícki pracovníci, finanční agenti, advokáti, ale aj ako samostatne hospodáriaci roľníci.

Podmienkou je, aby túto činnosť následne vykonávali nepretržite najmenej dva roky.

A zamestnávateľ, ktorý vytvorí miesto pre nezamestnaného na minimálne šesť mesiacov, dostane uhradených šesťdesiatšesť percent celkovej ceny práce zamestnanca za pol roka.

Tretia fáza sa začne v decembri – tridsaťdva miliónov pre ďalších štrnásťtisíc nezamestnaných v regiónoch. Minister Milan Krajniak hovorí, že ide o súhrn doteraz najúčinnej-

ších opatrení na podporu zamestnanosti od roka 2008. Uspeli tie, ktoré mali najväčšiu pravdepodobnosť, že si uchádzača udrží pracovné miesto. Výsledný výber vyzerá logicky.

■ HLADANIE PRÍSTUPU

Je dôležité, aby prístup v tejto oblasti bol naozaj účinný. Netreba zabúdať, že jeseň býva tradične negatívna pri náraste nezamestnaných na úradoch práce. Takáto jeseň bude určite aj tento rok. Či to bude katastrofa nevedno, minister si myslí,

že to až také zlé, ako sa čakalo, nebude. Mnohé sa reálne môže ukázať aj tak až začiatkom roka, azda sa zlepšujúce očakávania zotavovania zahraničných ekonomík prejavujú čo najskôr aj u nás. Uvidíme, ako sa tieto opatrenia uchytiť, najmä či budú mať význam z dlhodobého hľadiska. Či to nie je krátkodobé. A krátkozraké. Nejde o spochybňovanie dobrého úmyslu štátu, ale o hľadanie reality z praxe. Mali sme tu rôzne sociálne balíčky v minulosti, niektoré sprevádzané kauzami, poznáme aj

Minister sociálnych vecí M. Krajniak so svojim straníckym šéfom B. Kollárom predstavili balíčky podpory zamestnanosti. Na fotografii spolu počas prezidentskej kampane M. Krajniaka, v ktorej neuspeli.

dnešné správanie štátu v čase pandémie, keď ekonómovia čoraz hlasnejšie hovoria o rozdávani peňazí. Tieto opatrenia však musia prísť. Štát nemôže čakať so založenými rukami, ako mu budú na úradoch práce nabiehať čísla. Snažili sa o to aj minulé vlády.

■ SYSTÉMOVÉ RIEŠENIA

Možno mal však minister načúvať nielen tabuľkám, ale aj zamestnávate-

lom. Ti chceli ako systémovjšie opatrenie dávať, už za Fica, napríklad nepreviazanie valorizácie minimálnej mzdy s rôznymi príplatkami pri nočnej či víkendovej práci. Ktovie, ako by sa otázka zamestnanosti vyvíjala, ale objednávky by zrejme nezachránili ani to. Prápadne rýchlejšie poskytnúť firmám pomoc v pandemickom čase. Nápadov rôznych kritikov bolo dosť. Všetko však raz niekto bude musieť zaplatiť. Aj my.

VŠIMLI SME SI

„Mienkotvorný“ časopis .týždeň zverejnil vo svojom čísle 21/2009 nepravdivú informáciu, že emeritný trnavský arcibiskup Mons. Ján Sokol údajne previedol obrovskú sumu cirkevných peňazí na účet bývalého agenta Štátnej bezpečnosti (ŠtB) Štefana Náhlíka. Po dlhom jedenásťročnom súdnom procese sa nakoniec vydavateľ tohto časopisu musel verejne ospravedlniť za šírenie nepravdivých informácií.

Po jedenásť rokoch justičných ťahanie je meno emeritného arcibiskupa Jána SOKOLA v spore s periodikom .týždeň definitívne očistené a týždenník sa mu za uverejnenie nepravdy musel ospravedlniť.

Hríbov plátok publikoval nepravdy

Samotný súdny proces trval jedenásť rokov. O sťažnosti Jána Sokola rozhodoval Okresný súd Trnava, Krajský súd Trnava, Najvyšší súd SR a nakoniec Ústavný súd SR. Jeho rozhodnutím bol zrušený rozsudok, ktorým súdy zamietli jeho žalobu a konanie sa vrátilo na začiatok – na Okresný súd Trnava. Ústavný súd SR tiež skonštatoval, že hanobiace tvrdenie týždenníka .týždeň nebolo vydavateľom časopisu nikdy preukázané.

Pre svoj vysoký vek sa emeritný trnavský arcibiskup rozhodol akceptovať návrh na súdny zmler, podľa ktorého sa mu vydavateľ .týždeň musel ospravedlniť za nepravdivé informácie, ktoré o ňom uverejnil pred jedenástimi rokmi. Ján Sokol sa zároveň vzdal náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorú by podľa jeho slov venoval výlučne na dobročinné ciele. V prípade, ak by nebol uzavretý súdny zmler, súdne konanie by sa s veľkou pravdepodobnosťou ťahalo ešte niekoľko rokov. Na základe tohto zmleru, schváleného Okresným súdom Trnava, uverejnil časopis .týždeň v čísle 41/2020 zo dňa 5. októbra 2020 na strane 4 ospravedlnenie: „Vydavateľ časopisu .týždeň, spoločnosť W PRESS, a. s., sa ospravedľňuje Mons. Jánovi Sokolovi za zverejnenie nepravdivých informácií v čísle 21/2009 časopisu .týždeň zo dňa 25. 5. 2009, podľa ktorých Mons. Ján Sokol v roku 1998 previedol 500 000 000 Sk na účet bývalého agenta ŠtB Štefana Náhlíka, ako aj to, že spomenutých 500 000 000 Sk malo pochádzať z predaja cirkevných pozemkov na Zlatých pieskoch a niektorých ďalších pozemkov. Tieto informácie boli nepravdivé a ich pravdivosť nebola preukázaná.“

Matej MINDÁR

Najväčšia botanická záhrada na Slovensku má sedemdesiat rokov Košícká večne zelená jubilantka

Botanická záhrada Univerzity Pavla Jozefa Šafárika si tohto roku pripomína sedemdesiate výročie vzniku. Založená bola v roku 1950. Rozprestiera sa na ploche tridsať hektárov a s vyše štyritisíc druhmi, poddruhmi a kultivarimi rastlín je najväčšou botanicou záhradou na Slovensku. Expozičné skleníky s celkovou rozlohou tritisícpäťsto štvorcových metrov ponúkajú návštevníkom na obdiv rastliny a stromy tropickej a subtropickej vegetácie.

Naším sprievodcom v troch expozičných skleníkoch bola RNDr. Andrea Fridmanová, PhD. Dozvedeli sme sa, že skleníky boli dobudované a verejnosti prístupné od roka 1958. Ale tak ako v teplom a vo vlhkom prostredí rástli stromy a rastliny, bolo nutné zrekonštruovať aj pôvodné skleníky. Stalo sa tak v roku 2014, odkedy sú skleníky nielen vyššie, aby sa prispôbili prírastkom vegetácie, ale sú postavené zo súčasných materiálov, ktoré ani pod vplyvom nevyhnutnej vlhkosti prostredia nepodliehajú korózii.

Z mnohých tu pestovaných rastlín nás zaujala cycas rumphii, známa ako kráľovná sága, ktorej stopäťdesiatročný exemplár v košíckej botanickej záhrade je najstarší na Slovensku. Parmetiera jedlá z Mexika je zaujímavá tým, že jej kvety nerastú na konároch, ale na kmeni. Z celej škály obdivovaných kaktusov si „svokrina taburetka“ nemohla nájsť príliš hovorivý názov. A to sú len tri príklady dôvodov, prečo v súčasnom opoždávacom svete poškriakť vo svete vegetácie. Okrem toho si môžete

pozrieť expozíciu dekoratívnych koreňovitých, liečivých a vodných

ČO INÍ NEPIŠU

„Svokrine taburetky“ je výstavná pomenovanie tohto druhu kaktusa z jubilačnej košíckej Botanickej záhrady UPJŠ.

rastlín. Na ploche dvadsiatich štyroch hektárov sa nachádza lesná

časť botanickej záhrady pozostávajúca z našich pôvodných lesov a ďalšie dreviny sú z rôznych oblastí mierneho pásma. Rastlinné spoločenstvá v areáli dopĺňajú vzácne a ohrozené druhy živočíchov. Najmä mestské deti iste uvítajú aj možnosť spoznať sliepky, kohútov či králikov.

Súčasťou Botanickej záhrady UPJŠ v Košiciach je herbárová zbierka ako súčasť svetovej siete herbárov a knižnica. Od roka 1990 vydávajú vedecký časopis Thaiszia – Journal of Botany. Okrem toho košícká Botanická záhrada organizuje aj tematické výstavy, ako bola nedávna prehliadka bonsajov či každoročná výstava exotických motýľov. V minulom roku sa uskutočnila už dvanásty raz pod názvom Motýle exotických trómov. Návštevníci mohli v tropickom skleníku Viktória sledovať približne sto druhov tropických motýľov od ich zrodu. Pravdaže, aj samotné kukly. Počas výstavy motýle lietali priamo medzi návštevníkmi. Škoda, že pre koronavírus bola tohto roku výstava zrušená.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Plán obnovy už s reparátom?

Roman MICHELKO

V najbližších rokoch zažije Európska únia bezprecedentný investičný maratón. V rámci plánu obnovy, ktorý má zmierniť dosah epidémie Covidu-19, bude Európska únia masívne investovať do prioritných oblastí s cieľom preinvestovať sa z „pocovidovej“ krízy. Na to však, aby sa členské štáty dostali k peniazom z fondu obnovy, potrebujú Bruselu predložiť investičný plán či program, ktorý jasne ukáže, ako chcú dané prostriedky rozumne investovať. Ide o nemalé prostriedky, ktoré sa majú vyčerpať v rekordne krátkom čase, preto je nutné, aby boli projekty dobre pripravené a aby bol pri ich čerpaní celospoločenský konsenzus. Aj preto verejnosť očakávala, že sa v priebehu „reformného“ leta uskutoční premiérom plánovaných tridsať konferencií, na ktorých bude zabezpečená účasť širokého

spektra odborníkov naprieč politickým spektrom s cieľom dosiahnuť celospoločenský konsenzus.

Draft reformného programu či akési všeobecné tézy nakoniec vznikali v uzavretej spoločnosti analytikov pod gesciou ministra financií. Paradoxne, pod dokumentom je však formálne podpísaných viacero ľudí, ktorí k výslednému obsahu dokumentu majú zásadné výhrady. Zdá sa, že na jeho tvorbe sa podieľala podstatne menšia časť exkluzívne vybraných expertov a daný materiál je veľmi všeobecný, nekonkrétny a chýbajú v ňom reálne ciele, termíny a zodpovednosť. Zároveň skutočnosť, že na jeho tvorbe sa primárne podieľali experti, a nie politici, vyvolala značnú nevoli u viacerých koalíčných politikov. Predseda strany SME RODINA Boris Kollár sa jasne vyslovil v tom zmysle, že v koneč-

nom znení dokumentu musia byť a budú zapracované aj politické priority jeho strany. Veľmi podobne na Hegerov dokument reagovala aj podpredsedníčka vlády a ministerka financií Veronika Remišová. Paradoxne, aj člen tímu, ktorý sa

KOMENTÁR

mal na tvorbe dokumentu podieľať, predseda hospodárskeho výboru Peter Kremský deklaroval, že mu v dokumente chýbajú niektoré priority.

Pri hodnotení tohto dokumentu boli neľútostní predovšetkým opoziční poslanci. Ladislav Kamenický zo Smeru či Peter Žiga z Hlasu nenechali na Hegerovom dokumente doslova nitku suchú, a treba dodať že právom. Dokonca sa vyslovili v tom zmysle, že predloženie dokumentu v takomto stave

je doslova na demisiu. V čom je problém? Ako už bolo spomenuté, z tohto plánu obnovy musíme na európske pomery v rekordnom čase vyčerpať rekordne veľa prostriedkov. Pri extrémnej administratívnej náročnosti čerpania je jediná šanca, ako ich zmysluplne čerpať – vymedziť si niekoľko málo priorit, v rámci ktorých by sa čerpali značné čiastky, samozrejme, s tým, že ešte pred tým budú zjednodušené byrokratické či administratívne bariéry čerpania, aby sme stihli čerpať finančné prostriedky v dostatočnej miere a na rozumné a potrebné veci. Je jasné, že v tom prípade formulácie, ako zlepšme kvalitu ciest (bez pomenovania reálnych úsekov) či zvýšme dôveryhodnosť justície, a to dokonca tak, že mieru dôveryhodnosti kvantifikujú v percentách, sú čisté rétorické cvičenia.

Od vlády sa očakávali dve veci. Jednak širokospektrálna diskusia o celom dokumente, do ktorej bude zapojená aj opozícia a jej experti. Táto podmienka je úplne legitímna už aj preto, že plnenie tohto plánu presiahne súčasné volebné obdobie. Termíny sú nasledovné. Od 15. októbra sa začne na pôde Európskej únie dis-

kusia o tomto dokumente. Obsah národných plánov obnovy sa uzavrie niekedy koncom apríla 2021 a čerpanie a realizácia projektov bude predovšetkým v rokoch 2023 až 2026. Šancu efektívne vyčerpať tieto prostriedky máme napríklad na veľké projekty typu vybudovania kanalizácií v zaostalejších regiónoch, masívne sa môže investovať aj do školstva, ale nie na zvýšenie miezd učiteľov, ale na investície do vybavenia škôl či laboratórií, na projekty zatepľovania budov a podobne.

Ak niekto čakal, že dokument ministra financií bude obsahovať takto formulované priority, musel byť veľmi sklamaný. Samozrejme, nič ešte nie je stratené. Do konca januára môže súčasná vláda stihnúť zložiť reparát. Musí však nastať zásadná zmena v prístupe. Vládni experti a analytici musia mať od politikov jasné zadanie, ktoré bude obhájiť aj v Bruseli. Aj preto by si mal minister Eduard Heger vstúpiť do svedomia a pokračovať inak. Paradoxne, Slovensko dostalo v rámci epidémie Covidu-19 veľkú šancu vďaka fondu obnovy skokovo sa posunúť dopredu. Či to využije naplno, je priama zodpovednosť súčasných politikov.

Ako egyptských desať rán

Ivan BROŽÍK

Ak ste práve v dejepise neboli najpozornejší, pripomeňme, že pod týmto slovným spojením sa skrýva udalosť, o ktorej sa píše v Druhej knihe Mojžišovej (Exodus). Mojžiš s Áronom žiadali od faraóna prepustenie izraelského ľudu, faraón však odmietal. Jahve vtedy vyslal Mojžiša k faraónovi so správou, že ak Izraelitov neprepustí, bude celá doasia kvitnúca zem postihnutá nepriaznivými udalosťami, tzv. ranami. Tie postupne dopadajú na Egypt, kým napokon faraón nedovolí odchod Židov do Zaslúbenej zeme. Nuž a čo predstavovalo tých samotných desať rán? Krv, žaby, komáre, ovady, mor dobytka, vrede, krupobitie, kobylky, tma a smrť prvorodených. Ide naozaj o symboliku, ale len tak „na okraj“ – vari na Slovensku nepoznajú poľnohospodári mor, výčiny počasie, škodcov?

„Vieme, že dlhoročný prepad agropotravinárskeho sektora sa nedá zastaviť zo dňa na deň. Úprimne sme sa spoliehali, že vláda a vedenie Minis-

terstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR hneď od začiatku svojho mandátu koncepčnými krokmi pohne veci na lepšie. Opak je však pravda. S nesystemovým prístupom sa stretávame od prvých dní nástupu nového vedenia ministerstva. Dvakrát sme sa

POZNÁMKA

snažili upriamiť pozornosť premiéra na skutočne vážnu situáciu v našom rezorte. Bohužiaľ, bez odozvy. Minister má svoj názor, ktorý je v príkrom rozpore s vývojom odvetvia v európskom priestore 21. storočia. Poslednou kvapkou je Plán obnovy EÚ, v ktorom nie je ani len zmienka o poľnohospodárstve a potravinárstve. Potrebujeme jasnú odpoveď, či nás táto krajina vôbec potrebuje a či budeme naďalej označovaní len za vinníkov a ľudí, ktorí iba ničia túto krajinu a poberajú len dotácie. Nie sme proti nikomu, ale chceme bojovať za to, aby naša

krajina bola krajšia, trvalo udržateľná a aby spoločne malí, rodinní a veľkí poľnohospodári v spolupráci s potravinármi nakŕmili tento národ.“ Vyjadril sa najnovšie predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory Emil Macho.

Komora v tejto súvislosti definovala „rany slovenské“: Totálna absencia dialógu pri príprave budúcej Spoločnej poľnohospodárskej politiky, absolútne nezmyselné rozdeľovanie poľnohospodárskej verejnosti, situácia okolo Slovenského pozemkového fondu, nekonceptné kroky prijímané na poslednú chvíľu bez diskusie, ale najnovšie aj fakt, že agropotravinárstvo sa nedostalo medzi prioritné oblasti Plánu obnovy EÚ, sú hlavnými dôvodmi vyhlásenia štrajkovej pohotovosti.

No, je ich o polovicu menej ako tých egyptských, ale samy osebe nevedia nič dobré. A už sa aj zdá byť absolútne zbytočné a neproduktívne

pýtať sa – dokedy? Nie, nijaká nátlaková akcia ani oznámenie o vstupe do štrajkovej pohotovosti nie je konštruktívna. Toto gesto by však spoločnosť mala vnímať ako zúfalé volanie smädného na púšti. A nejde tu iba o obranu záujmov nejakej ekonomickej skupiny. Pochopme už konečne, že ide o sektor, ktorý pre nás vyrába a dorába potraviny, obživi. Žiaľ, nedarí sa nikoho presvedčiť, že poľnohospodárstvo je odvetvie, ktoré kedysi dávalo prácu polovici Slovenska. Tak aspoň to, že nám dáva jedlo, by sme si mali v politickej vrchnosti všimnúť. Pandémia Covidu-19 spôsobuje na celom svete výpadky produkcie. Áno, aj tej poľnohospodárskej. Keď už nič iné, úrody nemá kto zbierať, niet sezónnych pracovníkov. Ale – vzhľadom na časový rozsah pandémie – nové úrody nemá ani kto zakladať. Spoliehať sa donekonečna na dovoz potravín zo zahraničia je priam vlastizrada. Oficiálni predstavitelia štátu tvrdia, že sme vo vojne. V určitom zmysle možno s touto ich metaforou súhlasiť. No každý generál, ktorý prežil skutočnú vojnu, vie, že ak vojsko chce z nej vyjsť víťazne, proviant a poľná kuchyňa sú nemenej dôležité ako tie najmodernejšie zbraňové systémy a stratégie. Naša potravinová sebestačnosť je tragickým obrazom nečinnosti kompetentných.

AKO BOLO, ČO BOLO

Prvý októbrový deň odhalili na budove bývalej zdravotnej školy v Trnave pamättnú tabuľu univerzitnému profesorovi MUDr. Františkovi Šubíkovi. Keď začujem meno tohto významného slovenského patológa, vybaví sa mi v myslí jeho básnický pseudonym Andrej Žarnov a básň Verím, ktorá zaznela na cintoríne v Slávičom údolí pri hrobe poručíka letectva Jána Prháčka. Pred veteránmi z Malej vojny, čo bránili Slovensko počas agresie vojsk horthovského Maďarska v marci roku 1939, ju nezabudnuteľne predniesla herečka Eva Kristinová: Tak ako verím v Boha jedine / verím, že národ môj nikdy nezhyzne. / Verím, že udrie spása hodina / keď v plnej sláve vstane otčina. / Verím, že krivdu Boh raz odvráti, / verím, že brat a sestra sa navrátia. / Verím, že raz padnú povrazy, / verím, že pravda naša zvíťazí. / A to hneď a čo za to krv a život dám, / nezradím nikdy, verím, prisahám.

Pod dvojjazyčnú pamättnú tabuľu sa podpísali Inštitút národnej pamäti Poľskej republiky

v Bratislave a Občania Trnavy. Prečo Poliáci? Profesor František Šubík bol v roku 1943 členom komisie, ktorá v Katynskom lese zistila, že tu tisíce poľských dôstojníkov vyvražďila sovietska NKVD. Nemci požiadali slovenskú vládu,

teda navrhoval Krseka ako prednostu Ústavu pre súdne lekárstvo pri Slovenskej univerzite. Toho Nemci odmietli pre český pôvod, preto minister vnútra Alexander Mach nariadil, aby tam cestoval sám Šubík. Profesor počas cesty ochorel na

ale on svoj podpis neodvolal. Ďalej mu kládli za vinu, že likvidoval židovských lekárov. Lekárska komora však zdokladovala, že ich za Šubíkovej éry pracovalo viac ako predtým. Básnického kolegu sa zastali Ján Smrek a Laco Novomeský. Po pol

dilo v rokoch 1937 – 1939 NKVD. Po vojne Krsek svoj podpis odvolal. Udelili mu významenie Za zásluhy o výstavbu a Rad práce, kým Šubíka za jeho svedectvo väznili a terorizovali.

O Šubíkovi sa začalo hovoriť až po novembrovom prevrate v roku 1989. V Trnave, kde pôsobil i študoval, mu v roku 2009 udelili čestné občianstvo, pomenovali po ňom ulicu a odhalili pamättnú tabuľu v nemocnici.

Pri odhalení novej tabule prehovoril poľský veľvyslanec Krzysztof Strzałka. Ocenením státočnosť profesora Šubíka, že v ťažkých povojnových rokoch neodvolal pravdu o tragédii poľských dôstojníkov. Za Trnavčanov vystúpil bývalý riaditeľ trnavskej nemocnice Bohumil Chmelik. Prekvapilo ma, že na tabuľu Šubíkovi neuviedli lekársky a profesorský titul. Účastníkov slávnostného aktu varovali, že tam nevideli nikoho z vrcholných predstaviteľov mesta ani samosprávneho kraja. Žeby bol pre trnavskú „vrchnosť“ lekár Šubík alias básnik Žarnov opäť nežiaduci a začali tu strašiť politické manieri z päťdesiatych rokov minulého storočia?

Spomienka na profesora Šubíka

Peter VALO

aby poslala odborníka do medzinárodnej vyšetrovacej komisie. Profesor František Šubík bol v tom čase šéfom zdravotníctva na ministerstve vnútra. Do komisie navrhoval Čecha profesora Hermana Krseka. Mnohí politicky korektní historici v súvislosti s vyhlásením prvej Slovenskej republiky tvrdia, že Čechov od nás vyhнали. Bolo by zaujímavé, keby niekto napísal, koľko ich tu v pôvodných funkciách po štrnástom marci 1939 ostalo. Šubík

salmonelózu. Liečil sa v nemocnici v Humennom. Tu ho liečili aj lekári židovského pôvodu, ktorých sem sám umiestnil. Doktor Tramer tu pôsobil vo funkcii primára a doktor Beck robil na infekčnom. Bol tu aj skvelý internista doktor Haas, ktorý konvertoval na kresťanstvo a sám Šubík mu bol krstným otcom. Bol to len zlomok ohrozených Židov, ktorých profesor zachránil vďaka svojej pozícii na ministerstve. Po vojne ho obvinili za svedectvo v Katyni,

treťu roku väzenia mu vzali profesorský titul. Blahosklonne mu dovoľili, aby robil patológa v Trnave, kde mu život znepriemňovala ŠTB. Nuž nečudo, že za dramatických okolností aj s rodinou opustil vlasť. Pred tridsiatimi ôsmimi rokmi zomrel v USA.

Je zaujímavé, že aj profesora Krseka delegovali Nemci na odkryvanie masových hrobov v ukrajinskej Vinnici. Aj on podpísal, že 9 432 miestnych občanov vyvraž-

SEBAOBRAHA

Sociálna poisťovňa upozornila, že v súvislosti so šírením pandémie koronavírusu a zavedením núdzového stavu zaviedla pre verejnosť a pobočky po celom Slovensku režim takzvaného Covid semafora. Znamená to, že pobočky sú pre verejnosť otvorené buď v štandardnom, alebo v obmedzenom režime podobne ako počas prvej vlny pandémie. Občania si však v každom prípade budú môcť svoje záležitosti vybaviť – buď osobne v „zelených“ pobočkách, alebo elektronicky cez e-schránky, mailom, telefonicky, prostredníctvom poštového styku či osobne prostredníctvom určených schránok na odovzdanie dokladov v „oranžových“ a „červených“ pobočkách.

Covid semafor

Pobočky sa budú Covid semaforom riadiť podľa aktuálneho vývoja epidemiologickej situácie, národného semafora a aktuálnej situácie na svojich pracoviskách. Informácie o tom, ktoré pobočky v akom režime pracujú, bude Sociálna poisťovňa pravidelne zverejňovať a aktualizovať na svojej webovej stránke, rovnako aj informáciu o tom, akým spôsobom budú pobočky podľa Covid semafora poskytovať svoje služby verejnosti.

Sociálna poisťovňa zároveň bez ohľadu na Covid semafor žiada verejnosť o rešpektovanie preventívnych opatrení, ktoré sú spoločné pre všetky pobočky – dodržiavanie všeobecných hygienických opatrení (rúška, dezinfekcia, odstup atď.); zákaz vstupu rodičov s deťmi do priestorov SP, pokladnice prestanu preberať hotovosť, klient využije ostatné zákonné formy platby.

Zelené pobočky – fungujú pre verejnosť v štandardnom režime otváracích hodín pri dodržiavaní prísnych hygienických a bezpečnostných opatrení.

Oranžové pobočky – fungujú v prísnom Covid režime. Na preberanie dokumentov a zásielok slúži schránka pri vstupe do pobočky. Klientske centrum nie je pre verejnosť otvorené, ale klienti majú možnosť konzultovať svoje záležitosti s vybranými zamestnancami pobočky.

Červené pobočky – fungujú v prísnom Covid režime. Na preberanie dokumentov a zásielok slúži schránka pri vstupe do pobočky. Klientske centrum nie je pre verejnosť otvorené, ale klienti majú možnosť konzultovať svoje záležitosti s vybranými zamestnancami pobočky. Úradné hodiny „červenej pobočky“ sú pre klientov upravené denne od 8.00 do 11.00 h s výnimkou stredy, keď je pobočka otvorená od 13.00 do 16.00 h. Vzhľadom na aktuálnu situáciu môže dôjsť aj k uzatvoreniu pobočky alebo pracoviska Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa odporúča vo všetkých prípadoch, keď je to možné, uprednostniť kontakt s pobočkami Sociálnej poisťovne prostredníctvom e-mailu, e-schránky, pošty alebo telefonicky. Ohľaduplnosťou a striktným dodržiavaním nariadení pomôžeme jednák pracovníkom na úradoch, ale aj sami sebe pri vybavovaní našich úradných záležitostí.

Ján ČERNÝ

Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Eva GOLOVKOVÁ je z prvých absolventov hry na klasickej koncertnej gitare Zhudobňuje dobové i moderné básne

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív autorky, (eg)

„Hudba vypĺňa všetok môj vnútorný život, ba aj časť toho ostatného,“ priznáva sa speváčka, pesničkárka, šansonierka i pedagogička Eva GOLOVKOVÁ. Repertoár jej piesní je široký. Od veršov svetových renesančných básnikov až po mladú súčasnú generáciu. Zhudobením klasických dobových aj moderných veršov dáva tak napísanej poézii akýsi vyšší zmysel a emotívnosť.

• **Ste jednou z prvých absolventiek hry na gitare na Bratislavskom konzervatóriu...**

Áno, patrila som medzi prvých hráčov na klasickej gitare, a nielen na konzervatóriu v Bratislave, ale na celom Slovensku. Prvý samostatný gitarový recitál som mala už v druhom ročníku na konzervatóriu.

• **Kde ste sa zamestnali po skončení školy? Dá sa uživiť hrou na tomto nástroji?**

Po skončení konzervatória v polovici sedemdesiatych rokov minulého storočia bola povinnosť každého absolventa zamestnať sa. Našťastie, už počas štúdia sme mali ponuky z hudobných škôl, kde gitaristov so vzdelaním potrebovali a kde sme mohli začať učiť. Okrem pedagogickej činnosti som naživo hrala v činohre SND scénickú hudbu a od roka 1973 som pôsobila na javisku Poetickej scény.

• **Napriek toľkým ponukám ste sa rozhodli skúsiť to na voľnej nohe...**

Pedagogička Eva Blahová mi ponúkla možnosť učiť na VŠMU. Opustila som teda hudobnú školu a začala som pôsobiť v slobodnom povolani. Mohla som si to dovoliť, pretože som dostávala veľa ponúk na rôzne vystúpenia. Tiež som externé začala vyučovať hru na gitare budúcich hercov na Divadelnej fakulte VŠMU. Úzko som spolupracovala aj so Slovenským rozhlasom. Dokonca aj s medzinárodnou účasťou. Pamätám si na veľmi vydatenú verejnú nahrávku v Maďarsku, kde som účinkovala spolu s vynikajúcou recitátorkou Idou Rapaičovou a nebohým Vladkom Durdíkom i so spisovateľom Ľubom Feldekom.

• **Účinkovali ste v literárno-hudobných pásmach, v ktorých sa uplatňovali najmä vaše zhudobnené verše...**

Potešila som sa každej požiadavke zhudobniť básnické diela či už slovenských básnikov, akými boli Miroslav Válek, Ján Smrek, Milan Rúfus, ale aj mladý poet Erik Ondrejčka, zo svetových spomeniem poľského básnika a dramatika Adama Mickiewicza. Výber z týchto nahrávok vyšiel na CD nosiči pod

niči, ktorých diela preložil geniálny Viliam Turčány. V Budapešti som s našou opernou speváčkou Evou Blahovou spievala na niekoľkých koncertoch renesančné skladby. Spolu sme tiež viackrát s Evou účinkovali v Mirbachovom paláci na nedeľných matiné. Vari najviac ma hudbou i textom očarila pieseň

Pesničkárka, šansonierka a pedagogička Eva GOLOVKOVÁ ako jedna z prvých na Slovensku absolvovala štúdium hry na klasickej gitare a túto svoju odbornú muzikantskú prípravu všestranne využíva.

názvom Rozhovor dvoch duší. V televízii ma zaradili do relácie Hudobné fórum číslo jeden – Pieseň a poézia, kde som sa ocitla, bez ohľadu na to, či sú chorí, alebo nie. V každodenných mediálnych spravodajstvách sa sriedajú negatívne správy o rastúcich počtoch nositeľov choroby s chaotickými nariadeniami pandemických komisií o počtoch ľudí, ktorí sa smú zhromažďovať v exteriéroch a inte-

talianskeho hudobného skladateľa a speváka zo 16. storočia Giulia Cacciniho Amor ch'attendi.

• **Ak ide o našich žijúcich básnikov je to do istej miery riziko, ako zareagujú po vypočutí vašej interpretácie. Stretli ste sa aj s odmietnutím vášho poňatia ich veršov?**

Nevidím v tom nijaké riziko. Pokiaľ som si ich všimla, vždy reagovali veľmi pozitívne. Nikdy som sa nestrela s odmietnutím. Dokonca som si vypočula aj takýto postreh jedného básnika po počutí zhudobnenej verzie: „Ani som netušil, akú krásnu báseň som napísal.“

MEDZI NAMI

Prežívame šialenú dobu, známu ako COVID-19, ktorá v matných spomienkach najstaršej generácie pomaly prekonáva strach z pandémie španielskej chrípky alebo nevysvetlenej epidémie letargickej encefalitidy. Vtedy, po roku 1918, ľudstvo oslabené fyzicky i psychicky prvou globálnou vojnou stratilo tri percentá populácie – štatisticky päťdesiat miliónov ľudí. História pandemickej chrípky pokračovala po druhej svetovej vojne vo forme ázijskej chrípky, ktorá po desaťročiach zmuťovala na hongkonskú chrípku. S premenlivými vírusmi tejto infekčnej choroby zjime dodnes.

Kolko rokov potrvá, kým sa náš imunitný systém adaptuje na neznámu nákazu, nevedia ani najlepší odborníci planéty. Zdá sa, že konzilium epidemiológov iba spomaľuje prvé vlny ochorenia, lebo druhé vlny prichádzajú razantnejšie, pozitívne testovaných ľudí na svete stále pribúda. Nepomáhajú ani núdzové stavy, zavádzané v niektorých krajinách, lebo ľudí nemožno zavrieť do klieťky alebo do inkubátorov. Navyše, núdzový stav má vážne psychické, ekonomické aj právne následky.

Kdesi sa stala chyba. Prestali sme rátať pacientov, ktorí čoraz

mohlo byť až deväťstopäťdesiat ľudí spolu s kuchármi a obslužným personálom. Pravdaže, za mimoriadnych bezpečnostných, protiepidemiologických opatrení a testov nedostupných pre bežných občanov Slovenska.

Núdzový stav nepomáha

Ludovít ŠTEVKO

riéroch. Čo bolo včera, dnes už neplatí alebo platí v iných, štátom povolených podmienkach. Divadlá nehrajú, svadobné hostiny sa nekonnajú, koncertné pódia sú prázdne, podobne ako kostoly, lebo počet veriaticich, svadobčanov, hercov, prípadne členov orchestra by prekročil momentálne stanovený limit päťdesiat osôb, ktorý tichý zabijak vírus ešte „toleruje.“ Nadlimitné množstvo osôb v interiéri sa môže pohybovať v parlamente, kde sedí vedľa seba stopätidesiat ľudí a podľa osobitného povolenia ministerstva vnútra na zasadnutí proamerického politického think-tanku GLOBSEC

o rok, svoje áno si podľa predpisu komisie povedia v slovenskom kostole a na svadobnú hostinu si pozvú hostí do reštaurácií v Poľsku, ktoré je mimo dosahu našich nariadení a sankčných postihov. Oravci a Kysučania môžu ísť do Jablonky, Liptáci do Zakopaného, Spišiaci do Nového Targu, Bardejovčania do partnerského mesta Gorlice. Vraj niektoré šťastné páry už také svadby absolvovali bez núdzových obmedzení a ujmy na zdraví. Poľskej ekonomike to veľa pary nepridá, ale slovenskí svadobčania boli spokojní. V Poľsku mohli piť a tancovať aj do rána, skoro tak ako

• **Kde máte príležitosť predviesť svoje jedinečné interpretácie?**

Nedávno som účinkovala pri príležitosti stého výročia založenia Univerzity Komenského so zhudobenou básňou Maše Haľamovej Dar a Marie Linnemanovej Desiré. Takmer každý rok otváram sezónu čítarne v Medicej záhrade v Bratislave a často ma pozývajú na otváranie výstav. Pre Národné osvetové centrum som zhudobnila množstvo diel slovenských autorov, napríklad básne Jozefa Čigera Hronského, Ľudovíta Štúra, Jána Smreka, Jozefa Miloslava Hurbana. Pred dvoma rokmi som nahrala pre televíziu aj pieseň Jozefa Miloslava Hurbana Bije zvon slobody. Je to nádherná nadčasová báseň. S Jurajom Sarvačom som častým hosťom v jeho Poetických večeroch pri sviečkach, ktoré robí pravidelne v kultúrnom dome na bratislavských Kramároch. Účinkovala som tiež na odovzdávaní cien Identifikačný kód Slovenska na Bratislavskom hrade, v Univerzitej knižnici som robila množstvo podujatí so Stanislavom Bachledom, v Lisztovom pavilóne na Klariskej ulici som účinkovala v poetických pásmach dramaturga Ivana Kováča, ako aj v poetických pásmach v Café Scherz, ktorá je zároveň aj galériou, kde si diváci môžu pozrieť najnovšie diela našich súčasných výtvarníkov.

• **Keďže hudba je medzinárodná reč, občas vás možno zastihnúť na vystúpeniach aj v zahraničí...**

Pred ôsmimi rokmi som spolu s herečkou a recitátorkou Evou Máriou Chalupovou účinkovala v Slovenskom inštitúte v Ríme. Šlo o veľmi úspešné podujatie, ktoré sa konalo pri príležitosti otvorenia výstavy o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi a jeho pobyte v Taliansku. Po skončení nášho programu prichádzali za mnou talianski diváci a žiadali ma o preklad piesní, ktoré som spievala.

• **Vo svojom repertoári máte viacero uspávaniak a ľudových piesní vôbec. Aké majú využitie?**

V rámci občianskych obradov v bratislavskom Starom Meste vítame našich nových malých občanov pri ich zápisoch do matky. Rada poteším svojou hrou ich drobné ušká, aj ich rodičov či rodinných príslušníkov. Prijemné priestory zrenovovaného Zichyho paláca sú na tento cieľ ako stvorené.

sa nedávno tancovalo na svadbe poslankyne Janky Bittó Cigánikovej v Meste pri Bratislave.

Núdzový stav vyhlásený na Slovensku má okrem nastoleného ekonomického a sociálneho handicapu aj právne následky. Jeho vyhlásenie je rozporuplné najmä preto, že nerešpektuje základné ustanovenia ústavného zákona č. 227/2002. V Čl. 5 ods. 1 tohto zákona je ustanovenie, ktoré definuje, čo je to núdzový stav a podmienky jeho vyhlásenia. Okrem iného sa tu uvádza: „Núdzový stav možno vyhlásiť len na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území.“ Nemožno ho teda vyhlásiť plošne na celom území Slovenskej republiky, tak ako nemožno vyhlásiť núdzový stav pre celú republiku, ak povelom zaplaví horné Pohronie alebo obce v okolí Hornádu. Ďalej: „Zákon pri obmedzovaní neponecháva aplikačnú voľnosť. Určuje hranice, v rámci ktorých možno obmedzenie realizovať zákonne.“

Aj v Česku je vyhlásený núdzový stav, ale tam ústava nedostala na frak tak ako na Slovensku. Je to blamáž pandemickej komisie alebo kompetentného úradu? Nesúlad vyhláseného núdzového stavu s ústavným zákonom vyjadril poslanske klub Smeru-SD a prokuratorka generálnej prokuratúry podaním na Ústavný súd SR.

Politické ohýbanie zákona o obetiach červenej totality je zmätočné

Deň obetí komunizmu bude 24. jún

Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: Ústav pamäti národa

„Otecko si hrdzavým klincom poškozovao nohu, ktorú mu museli amputovať. Veril, že si tým zachráni život.“ Spomína Margita Zimanová, dcéra Pavla Valentu, popraveného za pomoc pri úteku cez hranice svojmu švagrovi. Jej mamičku súd odsúdil na doživotie. Drakonické tresty vymierovali Štátne súdy v päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov predovšetkým odporcom nového ľudovodemokratického režimu, príslušníkom katolíckej cirkvi a bojovníkom za obnovenie slovenskej štátnosti.

Anton Tunega, Albert Púčík a Eduard Tesár boli 20. februára 1951 popravení na výstrahu ostatným mladým ľuďom, aby ich nenapadlo postaviť sa proti režimu. Tunega mal dvadsaťšesť, Púčík tridsať a Tesár dvadsaťdeväť rokov. Boli členmi Bielej légie. Na Slovensku počas bývalého režimu protiprávne odsúdili vyše sedemdesiat tisíc ľudí. Veľa sa o nich nevie, veď do roka 1989 niesli nálepku triednych nepriateľov.

■ OKRÚHLE VÝROČIE

Tohto roku si politickí väzni bývalého režimu pripomínajú tridsaťte výročie založenia svojej organizácie. Do roka 1999 niesla názov Konfederácia politických väzňov Slovenska. V tom roku na piatom sneme odhlasovali delegáti zmenu názvu na Zväz politických väzňov. V organizácii jestvovala platforma hlásiaca sa ku KDĽ a tá sa po sneme odčlenila a ponechala si pôvodný názov organizácie. Súčasný čestný predseda OZ Politickí väzni Zväz protikomunistického odboja Arpad Tarnóczy tvrdí, že „odšli preto, lebo neboli zvolení do vedenia. Anton Srholec chcel byť predseda, biskup, arcibiskup

a dostal papiere, že nemôže verejne vykonávať kňazské povolanie“. Tiež považuje za veľmi nešťastné, že došlo k zmene názvu. „Bol som proti tomu, aby sme mali v názve protikomunistický. Veď tretí odboj bol protikomunistický, načo to ešte viac zdôrazňovať,“ povedal A. Tarnóczy.

AKTUÁLNE

Zaujímavé, že práve Tarnóczy bol proti tomu, aby sa v názve organizácie objavilo slovo protikomunistický, lebo práve on bol iniciátorom a predkladateľom zákona o nemoralnosti a protiprávnosti komunistického systému ako poslanec NR SR v roku 1996. Tarnóczy nemal ešte štrnásť rokov, keď ho Štátny súd odsúdil na šesť rokov väzenia za pokus o útek z republiky. Neskôr, keď vyšlo najavo, že ide o mladistvého, trest mu znížili na šesť mesiacov, ale to si už vo väzení „odsedel“ dva a pol roka. Časť z neho na Jáchymovsku. Spýtali sme sa ho, čo si myslí o novele zákona, ktorý pred dvadsiatimi štyrmi rokmi predložil do parlamentu? „Som šokovaný zo zneužitia odporcov komunistického totalitného

Skutočných obetí komunizmu sa iniciátori akože novej legislatívy neprišli spýtať, čo si o nej myslia...

súčasný politický boj proti novému „vnútornému nepriateľovi“, ktorým sa stáva tzv. extrémizmus.“

■ ZNEUŽITIE ZÁKONA

Skupina poslancov okolo Ondreja Dostála a Juraja Šeligu použila zákon z roka 1996 o nemo-

rálnosti a protiprávnosti komunistického systému a upravila ho tak, že podľa dôvodovej správy „môže takáto právna úprava pomôcť pri stíhaní trestných činov extrémizmu“. Podpredsa PV ZPKO a bývalý poslanec NR SR Rafael Rafaj to hodnotí nasledovne: „Nepochybne politických väzňov komunizmu najviac irituje a citovo i psychicky zraňuje glorifikácia pohľadov alebo umiestňovanie symbolov totalitného režimu. Opäť však to nešťastné uchopenie problematiky, keď sa nesystémovo použil zákon o nemoralnosti a protiprávnosti komunistického systému aj na pomenovanie ulíc a verejných priestranstiev nielen po pohľadároch komunistického, ale aj fašistického a nacistického režimu.“ Autori novely neprejavili ani elementárnu slušnosť a neprišli sa opýtať tých, ktorých sa zákon bytostne dotýka, čo si o ich návrhu myslia.

■ DEŇ OBETÍ

V podobnom duchu sa Rafaj vyjadril aj o návrhu nového pamätného Dňa obetí komunizmu. „Predkladatelia návrhu uchopili nešťastne.“ Skupina vládných poslancov navrhuje, aby sa pamätným Dňom obetí komunizmu stal 24. jún. Má pripomínať dátum 24. jún 1954, keď na súde v Trenčíne počas procesu so Silvestrom Krčmárom zazneli jeho slová: „Vy máte v rukách moc, ale my máme pravdu!“ Kým podľa poslankyne Anny Záborskej (OLĽANO) si treba pripomínať nielen tie obete komunizmu, ktoré trpeli, ale i tých, ktorí zvíťazili, Rafaj má iný názor. „Ustanoviť pamätný deň obetí komunizmu nie podľa aktívneho odporu, ale podľa pasívnej rezistencie nespĺňa materiálnu, morálnu, ba ani historickú stránku legislatívnych zásad.“

■ ÚLOHA PEDAGÓGOV

Dôležitú a nezastupiteľnú úlohu pritom majú učители. Budú žiakov učiť v iných podmienkach, ako to bolo v minulosti. Od ich práce a od ich správania bude do značnej miery závisieť úspešnosť tohto školského roku. Musia nielen prijať, ale sa aj pozitívne vyrovnáť s prijatými opatreniami a podmienkami, ktoré im budú sťažovať vyučovanie a prácu s deťmi. Aj ich prístup k žiakom by mal byť (aj keď vždy by to tak malo byť) viac chápavejší, viac priateľskejší, samozrejme, s potrebnou náročnosťou na plnenie školských povinností žiakmi. Aj žiaci v týchto sťažených podmienkach budú mať obmedzené podmienky na ich plnenie, aj na svoje správanie a žiacke pestvá. Či chcú, či nechcú budú sa musieť s obmedzenými opatreniami zmieriť. Bolo by najlepšie, ak by svojím správaním dokázali prispieť k nerušenému chodu vyučovania. Lenže vieme, žiaci sú žiaci. Nebudú sa vždy chcieť zmieriť s obmedzujúcimi podmienkami. Zaiste budú hľadať rôzne výhovorky, ako sa im vyhnúť a nepodriať. Možno budú poniekori hľadať aj dôvody, ako nechodiť do školy, nevedomajúc si, že sami sebe škodia a ochudobňujú sa.

Žiaci majú svojich učiteľov a majú aj svojich rodičov. Aj jedni, aj druhí sa im musia venovať a učiť ich i v týchto sťažených podmienkach si plniť školské povinnosti.

Rodičia žiakov majú v novom školskom roku mimoriadne ťažkú rodičovskú úlohu. Musia chodiť do práce a musia viesť svoje deti k dodržiavaniu prijatých opatrení. Mali by sa im aj viacej venovať a pomáhať im v učení.

Zdá sa, že je veľa problémov, ktoré prináša nový školský rok pre jeho účastníkov. Na pretras dňa sa dnes dostávajú v spojitosti s existujúcou problémou a novým školským rokom názory o dôležitosťi boja proti ochoreniu Covid-19 a o chodení do školy, o vzdelávaní. Dôležité je jedno aj druhé. Dalo by sa povedať, že obe sú prioritné. Boj proti koronavírusu nevyklučuje chodenie do školy a vzdelávanie.

Autor je univerzitný profesor

Matej MINDÁR

NA MARGO

Dlhoročné zúfalé pokusy azerbajdžanskej vlády prevziať kontrolu nad medzinárodne neuznanou Náhornou karabašskou republikou (tzv. Náhorný Karabach), ktorá je obývaná väčšinou arménskymi obyvateľom, vyvrcholili nedávnym obnovením bojov o toto územie. Status poslancu Národnej SR Ľuboša Blahu na sociálnej sieti, na základe svedectva jeho osobného arménskeho priateľa autentickým spôsobom opisuje skutočnú pravdu o tomto konflikte. Podľa jeho názoru v Arménsku umierajú predovšetkým nevinné obe brániace svoju vlasť.

Kresťanské Arménsko opäť dusí polmesiac...

Ako malý a starobylý kresťanský národ stojí proti vojenskej agresii moslimských džihádov, podporovaných susedným Tureckom. Slová jeho arménskeho priateľa hovoria za všetko: „Keď som dnes videl zoznam mŕtvych chlapcov vo veku môjho syna (rok nar. 2001), tak som zostal úplne zúfalý. Nevie, čo mám robiť, aby som pomohol trom miliónom čeliacim deväťdesiatim miliónom. Navyše, kým za Arménsko bojujú doslova deti, na azerbajdžanskej strane sú profesionálni džihádisti, zaplatení z petrodolárov.“

Vo svojom arménskom politickom vyhlásení tiež píše: „Keďže ani po sto rokoch medzinárodné spoločenstvo nedokázalo primáť Turecko k zodpovednosti, keďže stále za vyhladenie 1,5 milióna Arménov nikto nešiel ani do väzenia, keďže sme všetci tak hlúpo a neprezieravo ľahostajní k osudom kresťanských národov vo svete, turecké a azerbajdžanské vlády sa rozhodli dokončiť genocidu a 27. 9. 2020, odštartovali masívne delostrelecké útoky na Karabach aj na samotné Arménsko. Bombardujú civilistov, školy a nemocnice. Azerbajdžanu ide o dobytie územia, Arménom o existenciu. Arméni nemajú kam odstúpiť, bojujú vo svojej historickej vlasti, ktorú obývajú tisícky rokov vrátane sedemdesiatročného obdobia, keď Stalin urobil z arménskeho územia, tisícročia obývaného Arménmi, autonómiu Azerbajdžanskej sovietskej socialistickej republiky. Náhorný Karabach (arménsky Arcach) nikdy nemal s Azerbajdžanom, ktorý vznikol v 20. storočí, nič spoločné. Na území Karabachu nájdete arménske pamiatky staré tisíce rokov i mnohotisícročne arménske hroby, v svetovej literatúre nájdete tisíce odkazov na Arménov obývajúcich Arcach, a nikde žiadny odkaz na Azerbajdžan. Na azerbajdžanskej strane je ropa, plyn a profesionálni islamskí bojovníci. Na arménskej strane bojujú osemnásť-deväťnásťročnej deti brániace svoje rodiny. Ale na arménskej strane je aj to najdôležitejšie – právo, pravda a spravodlivosť. Preto tri milióny Arménov čelia síce desaťmiliónovej presile Azerbajdžanu a osemdesiatmiliónovej presile Turecka.“

Ako malý kresťanský národ sa musíme postaviť na stranu Arménska a zabrániť ďalšiemu cieľenému vyvražďovaniu arménskeho národa. Slovenská republika zrejme ako jediná krajina v Európskej únii zaviedla trestnú zodpovednosť za popieranie genocídy Arménov, ktorú Turecko dodnes neuználo.

Koronavírus pripravil študentom a učiteľom neštandardný školský rok

Pandémia nesmie diktovať systém vzdelávania

Štefan SAMSON – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Školský rok 2019/2020, najmä jeho druhý polrok, poznačili opatrenia vlády a ministerstva školstva, ktoré vyplývali zo snahy zmierniť a zabrániť rozšíreniu koronavírusového ochorenia Covid-19. Aj tento školský rok bude do určitej miery neštandardný. Vyučovanie v novom školskom roku, ktorý sa práve začína, poznačia následky predošlého, ale aj nové opatrenia, pretože pandémia koronavírusu stále trvá a má na Slovensku prírodnú podobu ako jej prvá vlna.

Neštandardný minulý školský rok by nemal znížiť požiadavky na úroveň kvality vzdelávania v tomto novom roku, aj keď zrejme bude ešte náročnejší tak na učiteľov, ako aj na žiakov. Aj napriek problémom by nebolo správne hľadať výhovorky, že to nejde, že to a ono chýba, že náročnosť vyučovania a vzdelávacieho procesu v čase ohrozenia koronavírusom si vyžaduje aj zvýšenie plátov a odmien učiteľov a zamestnancov škôl...

■ STAŽENÉ PODMIENKY

Sťažené podmienky vzdelávania sa týkajú všetkých stupňov škôl. Treba sa však vrátiť k doteraz zaužívaným

POD POKRIEVKOU

metódam a spôsobom vyučovania a na základe nových poznatkov, a aj poznatkov, ktoré sme získali z predchádzajúceho školského roka poznačeného koronavírusom, ich zlepšovať. Digitálna forma vzdelávania je dobrá, ale nie pre každého a nemôže byť dnes na všetkých stupňoch vzdelávania základnou a rozhodujúcou. Má svoj význam, treba ju využívať podľa potreby v určitých prípadoch, ale stále je v dennom štúdiu len doplnkovou formou. Rozhodujúci význam môže mať v dištančnom externom štúdiu. Aj v tomto prípade priamy kontakt učiteľa a učiaceho je na osob, je potrebný a užitočný.

Nový školský rok vzhľadom na svoju osobitosť, vyplývajúcu z podmienok, v ktorých nielen my, ale celý svet žije, si vyžaduje od všetkých jeho účastníkov viac vzájomného porozumenia, úprimnosti konania a spolupráce. Každý – začínajúc ministrom a minis-

terstvom školstva, riaditeľia škôl, učiteľia, žiaci, rodičia by mali nielen pochopiť, ale aj aktívne prispievať k tomu, aby vzdelávanie napriek opatreniam a obmedzeniam, ktoré ho sprevádzajú, nezaostávalo a nestalo sa len druhoradou záležitosťou.

■ DOPLNIŤ VÝPADKY

Výpadky vo vyučovaní a vo vzdelávaní, najmä na nižších stupňoch, treba čím skôr doplniť a nesnažiť sa o ich presunutie do vyšších ročníkov. Skúsenosti a poznatky ukazujú, že vynechanie a preskakovanie určitého učiva, prípadne jeho posúvanie na neskôr, do vyšších ročníkov, nie je to najlepšie riešenie. Poruší sa nadväznosť a stráca sa často logika v chápaní súvislostí. Mnohí z nás, aj starší, vedia i po rokoch skončenia štúdia povedať, že vynechanie tej alebo onej partie učiva z matematiky, ale

možno aj zo slovenčiny, robilo potom problémy pri preberaní ďalších nadväzujúcich častí toho alebo onoho predmetu.

Školský rok 2020/2021 bude náročnejší ako minulý. Jeho zvládnutie dá každému poriadne zabrat. Školy a školské zariadenia podstúpia najväčšiu záťaž. Zabezpečenie vyučovania spojené s obmedzeniami prijatými vládou a jeho ministerstvom školstva je aj na prvý pohľad náročné, komplikované a zavádzajúce. Dodržať ich vyžaduje najmä od riaditeľov stotožniť sa s nimi, zachovať si racionálne, uvážlivé konanie pri ich uplatňovaní. Nekomplicovať ich ďalej vlastnými opatreniami, ak to naozaj nebude situácia vyžadovať. Treba – a tak to aj ministerstvo školstva odporúča – riešiť samostatne lokálne konkrétne podmienky vyučovania a podmienky, ktoré si vyžiadajú pandémia.

Sylvia JUHÁSZOVÁ: Ak človek miluje umenie, musí tvoriť, lebo inak nedokáže žiť farbami v obrazoch vyžaruje životný optimizmus

Zhovára sa Lukáš PERNÝ – Foto: autor

Po rozhovore s výtvarníčkou Alexandrou Geschwandtnerovou (SNN 18/2020) som oslovil na rozhovor do Slovenských národných novín ďalšiu kreatívnu ženu – elegantnú a pôvabnú Sylviu JUHÁSZOVÚ zo Želiezoviec. Vyštudovala Obchodnú akadémiu v Seredi a Odevnú školu v Trenčíne. Jej obrazy, ktoré vystavovala po celom Slovensku aj v zahraničí, striedajú jemne erotické motívy s modernistickou abstrakciou. Rozhodol som sa, že si s ňou pohovorím v jej tvorivom prostredí. Vlak uhaňal južanskou horúcou nížinatou krajinou, aby dobehol meškani, a len málo chýbalo, aby som nestihol prípoj do malebného mestečka. Našťastie, podarilo sa. Prestúpil som do malého motoráča, ktorý pokračoval krajinou kukurice, slnečnicových polí a spočiatku aj malebných kopcov na horizonte... Viezol ma za výtvarníčkou, ktorú som spoznal dlho predtým z prezentovania jej výtvorov na sociálnej sieti...

• V Želiezovciach sme navštívili múzeum Franza Schuberta aj nádherný kaštieľ s vynikajúcim výkladom Pavla Polku. V muzeálnej expozícii sme videli zaujímavé rukopisy, mince či cyrilo-metodské pamiatky. Len málokto tuší, koľko krás toto naoko nenápadné mesto skrýva. Aký je váš vzťah k slovenskej kultúre, literatúre, prírode a kultúrnym pamiatkam?

Slovensko je krásna krajina a mám ho veľmi rada. Slovenská kultúra je bohatá a má svoje tradície a zvyklosti siahajúce do ďalekej minulosti. Mám rada folklór a ľudové kroje, ktorých motívy využívam aj vo svojej tvorbe (napríklad v obraze Čistá duša). V stáročiach slovenskej kultúry sa prelínali výtvarné prejavy našich predkov s remeselným majstrovstvom. Vo všeobecnosti ma zaujíma slovenské umenie, teda architektúra, kultúrne dedičstvo, literatúra, čo sa snažím spájať aj na vernisážach napríklad spojením výtvarného, hudobného a literárneho umenia. Počas viacerých vernisáží som spolupracovala aj s banskobystrickými spisovateľmi. Taktiež ma inšpiruje hudba, pri ktorej tvorím. Rada navštevujem koncerty vážnej hudby, aj tu v Želiezovciach, kde pobudol aj sám Franz Schubert...

• Žijete a tvoríte v kraji, ktorý je špecifický zložením obyvateľstva. Aká je atmosféra v meste v rámci slovensko-maďarských vzťahov?

Nachádza sa tu aj Maďarský dom, aj Matica slovenská. Vzťahy medzi Slovákmi a Maďarmi sú tu výborné. Kultúry sa vzájomne dopĺňajú a spolupracujú aj na kultúrnych podujatiach. Nestretla som nikoho, kto nevie po slovensky. Prevláda vzájomná tolerancia. Som veľmi hrdá, že som sa narodila práve tu a že tu žijem.

• Čo vás motivovalo venovať sa výtvarnému umeniu? Vo vašich obrazoch dominujú

Výtvarníčka Sylvia JUHÁSZOVÁ žije a tvorí v Želiezovciach. Popri typicky ženských podnetoch a inšpiráciách sa čoraz zrelšie pripravuje k pocitovej maľbe a výsledkom sú abstraktné diela plné žiarivých farieb.

abstraktné motívy, ktoré evokujú najmä ženské krivky. Miestami pripomínajú medzivojnovú avantgardu, miestami pop-art a poetiku šesťdesiatych rokov. Prečo práve tento štýl tvorby?

Mám rada jednoduchosť, minimalizmus či už v umení, životnom štýle, oblekaní, aj bývaní, či dokonca v jedlách. To sa odráža aj v mojej tvorbe. Kreslenie ma sprevádzalo od detstva, okrem kresby mi

prirástla k srdcu najmä maľba, ktorá sa stala po navrhovaní šiat dominantnou. V minulosti som navrhovala módu pre ženy a mojou inšpiráciou sa stali práve ženy. Každá žena je jedinečná, svojská a zároveň svojím spôsobom záhadná. A to, ako ženy vnímam, prenášam do svojich obrazov. Nechávam sa unášať svojou fantáziou, snažím sa prebúdať hravosť a predstavivosť veselou hrou farieb, ktoré miestami presahujú až do abstrakcie. Mám rada výrazné ostré farby, aby vyžarovali pozitívnu energiu. Môj prvý obraz som robila pastelom a boli to ženské tvary, prelínali sa do seba... tri prsia... dodnes neviem, ako ma to napadlo (smiech), a potom nasledovala séria obrazov, ktoré boli neskôr vystavené v jednej pražskej galérii. To bolo pre mňa niečo vzácne a prinieslo mi to radosť a šťastie. Začínala som pastelom, potom ma zaujal olej a jeho výnimočnosť v tom, že do diela môže autor viackrát vstúpiť a pretvárať ho. Po oleji som vyskúšala akryl, a tiež ma pod vplyvom módného návrhárstva inšpirovalo experimentovanie s rôznymi materiálmi – textilom, drevom a rôznymi predmetmi, ako sú korálky, plech, papier, lano... Stále sa učím, skúšam a používam viac výtvarných techník a ich kombinácie, povedzme v diele V mene lásky, ktoré znázorňuje symbol ľudskej tváre a kríža. Obrazy sú o pocite, je v nich moje ja, môj pohľad na svet, ale aj moje vnútro. Ak nie som v pohode, nedokážem tvoriť. Zatiaľ mi to nejde, ale možno v budúcnosti prekvapím aj samu seba.

• Aké výtvarné vzory vás pri maľovaní inšpirovali? Máte nejaký výtvarný vzor?

Inšpiruje ma každodenný život vo svojej jednoduchosti, ale zároveň aj situácie, pocity, túžby, sny a veci, ktoré sa okolo mňa dejú. Samozrejme, mám množstvo autorov, ktorých tvorba ma stále inšpiruje, napríklad Leonardo da Vinci, Picasso či Salvador Dalí. Zo slovenských autorov povedzme Martin Benka, Rudolf

Krivoš, a tiež Fulla a Galanda. Každý obraz má nejaký príbeh, ktorý ma inšpiroval a na základe ktorého som začala tvoriť. Prechádzala som sa na jeseň v Schubertovom parku a zrazu som uvidela akoby padnutú ženu, ktorej celé telo obkresľovali farebné jesenné lísty. A tak vznikol môj obraz Jesenná romanca. Momentálne čakám na impulz. Inšpiruje ma tiež príroda a s ňou aj hudba.

• Kde všade sa vám podarilo vystavovať obrazy a ktorú z výstav považujete za najväčší životný úspech?

Mala som tú česť vystavovať aj v galérii Bratislavského hradu. Bol to krásny a nezabudnuteľný zážitok. Bol to jeden z mojich splnených snov. V Bratislave sa mi narodil aj syn, preto je to pre mňa srdcová záležitosť. Vystavovala som už na rôznych miestach našej krásnej vlasti. Svoje obrazy som prezentovala v Banskej Štiavnici, Bratislave, Slovenskej Lupči, Leviciach, Šárovciach, Želiezovciach, Banskej Bystrici, Trenčíne, Šahách, Nitre, dokonca aj v Taliansku, Česku či na Ukrajine. Ďalším srdcovým mestom je Trenčín, kde som chodila na odevnú školu a mám krásne spomienky aj z módnych prehliadok Trenčín mesto módy... Roky som tam chodila a mám to mesto dodnes rada. Zahraničné vernisáže boli pre mňa silným zážitkom, špeciálne v Kyjeve som si oprášila znalosti z ruštiny, stretla som sa so zaujímavými ľuďmi, s ktorými sme vedli zaujímavé debaty o súčasnom umení.

• Robíte aj obrazy na objednávku? Kde vás môžu prípadní záujemcovia o obrazy kontaktovať?

Áno, robím, dajú sa objednať. Viackrát ročne uskutočňujem výstavy obrazov, kde sa dajú vidieť aj objednať. A okrem toho mám facebookovú stránku Sysart a tiež stránku sysart.sk. Každoročne sa pred Vianocami zapájam do projektu Art For Help, čo je pomoc pre sociálne slabších a ľudí, ktorí sú v núdzi, konkrétne v regiónoch Levice a Želiezovce. Otcom tejto myšlienky je Jozef Kanyuk, tiež výtvarník zo Želiezoviec,

• Aké máte životné plány? Aké poslanstvo by ste zanechali pre budúcu generáciu a milovníkov umenia?

Určite chcem naďalej tvoriť, maľovať a milovať. A tešiť sa z toho. Rozdávať radosť a tešiť sa zo života. Milujem umenie celým svojím srdcom a mám veľmi rada pozitívnych ľudí okolo seba, lebo sa za pozitívnu bytosť považujem.

Krásnobrodský monastier bol trikrát zničený a trikrát vstal z popola

Aj Rusíni majú svoj Devín

Marián ŠIMKULIČ – Foto: Emil SEMANCO

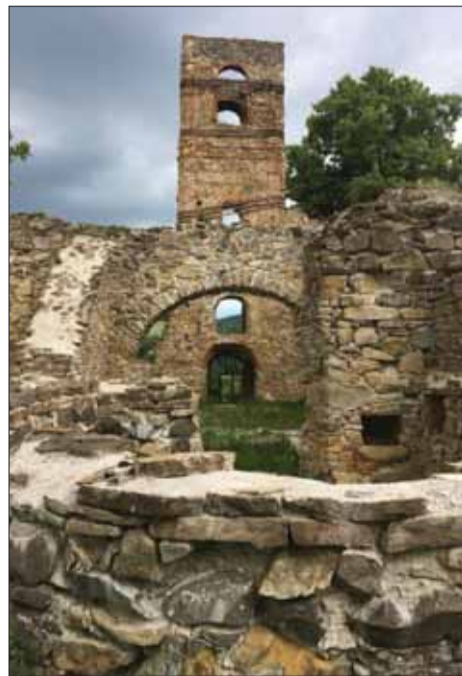
Monastier v Krásnom Brode priamo nadväzuje na cyrilo-metodskú tradíciu. Postavili ho už v 14. storočí a žili v ňom baziliánski mnísi. Aj preto mu hovoria Rusnácky Devín. Historik Vladimír Timkovič uvádza aj pomenovanie červený Rím. Počas dlhých dejín toto premodené miesto sa trikrát zmenilo na ruiny a trikrát doslova vstalo z popola. V cerkvi novopostaveného kláštora uchovávali divotornú ikonu Bohorodičky, ktorá sa v roku 2018 dostala na poštovú známku, ktorej autorom je známy rytec poštových cenín a výtvarník František Horniak.

Pri ruinách starej svätyně v Krásnom Brode je tabuľa s nápisom: „Zastav sa, pútnik, daj odpocínúť svojim nohám, lebo ťa zaviedli na posvätné miesto. Medituj na mieste, kde sa nachádzaš a kde už naši rusínski predkovia prinášali zvieracie ľudské obeť svojej pohanskej bohyni Kupale – Sláve. Existujú písomné dokumenty, ktoré dosvedčujú, že sa tak stalo už v piatom storočí pred Kristom. A potom v 9. storočí, keď na naše územie prišli svätý Cyril a svätý Metod, baziliánski mnísi tu založili monastier a modlili sa, aby sa Rusíni odvrátili

od pohanských zvykov a spoznali jediného Boha v Presvätej Trojici...“ V roku 1603 počas návštevy Valentína I. Drugeta v Krásnom Brode kronikár V. Terlecký opísal aj nepríjemnú udalosť, ktorá poznamenala osud tohto miesta: „V predvečer sviatku Zoslania Svätého Ducha šľachtic Valentín z Humenného náhodne prechádzal na svojom koči okolo monastiera, a to akurát v čase, keď k nemu smerovali procesie ľudí z jednotlivých dedín. Bolo ich vyše trinásťtisíc. Kráčali rezkým krokom a spievali náboženské piesne. Obchádzajú jednu z týchto proce-

sí sa kone splášili, koč sa prevrátil a šľachtic si pritom nešťastne zlomil ruku. Vtedy sa strašne rozúrnil a rozkázal svojim hajdúchom podpáliť chrám i monastier.“

Ako vo svojej knihe Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného zaznamenal jej autor Š. Lenčíš, po tom, čo zhorel drevený kláštorný komplex s chrámom, vnútorným vybavením, knižnicou a archívom, Valentín I. vážne ochorel a nevedel ho uzdraviť žiadny lekár. Až potom, keď Valentín sľúbil a aj nechal vybudovať chrám a monastier, zdravie sa mu vrátilo. Druhýkrát bol monastier

Zrúcaniny starobylého monastiera v Krásnom Brode

zničený na začiatku 18. storočia v období rákociovských vojen. Ale znovu vstal z popola. Treťoukrát bol zničený počas prvej svetovej vojny

v roku 1915. Spomínaný historik V. Timkovič spresňuje, že to už bolo po štvrtý raz v histórii monastiera...

V súčasnosti mnohých pocestných, ktorí prichádzajú štátnou cestou č. 559 z Humenného do Medzilaboriec, vítajú rozvaliny chrámu zasväteného Zoslaniu Ducha Svätého. Neďaleko je kaplnka zasvätená Pokrovu prečistej Divy Márii, ktorú sa podarilo po vojne obnoviť. Za rozvalinami sa nachádza studňa, ku ktorej sa vzťahuje príbeh, že v 14. storočí sa tu stal záznak uzdravenia, keď slepý žobrák po tom, čo sa umyl jej vodou a pomodlil, opäť uvidel. Vraj práve táto legenda viedla rusínske knieža Teodora (Fedora) Korjatoviča, aby tu dal postaviť drevený chrám a kláštor pre mníchov. Pravdou skôr bude, že to bolo za morálnu podporu baziliánov pri obrane tohto územia. Neďaleko v rokoch 1998 – 2001 vyrástol nový baziliánsky kláštor.

Predstavujeme alternatívne politické systémy – Líbyjská arabská džamahírija – 2. časť

Kaddáfího Zelené knihy a ropná renta

Roman MICHELKO – Foto: internet

Pri prezentovaní alternatívnych politických systémov nemôžeme opomenúť Kaddáfího pokus o vytvorenie akejsi alternatívy, ktorá mala nahraďovať kapitalistický, ako i socialistický model usporiadania spoločnosti. Všetko sa začalo vojenským prevratom prvého septembra v roku 1969, ktorý vykonala Organizácia slobodných dôstojníkov – socialistov. Zvrhla ním monarchiu v Líbii. Moc uchopila dvanásťčlenná Rada revolučného vedenia, v ktorej začal veľmi skoro dominovať Muammar al-Kaddáfí.

Táto osobnosť sa stala charismatickým vodcom a hlavným teoretikom revolúcie. Čoskoro vo svojich rukách skoncentroval všetku moc a stal sa predsedom Rady revolučného vedenia, vrchným veliteľom líbyjskej armády a prezidentom a predsedom líbyjskej vlády.

■ BEDUÍNSKA DEMOKRACIA

Spočiatku sa Kaddáfí inšpiroval Násirovou panarabskou politikou. V roku 1970 po egyptskom vzore založil politickú stranu Arabský socialistický zväz. Strana čoskoro získala značný vplyv a začala kritizovať Radu revolučného vedenia. Preto začiatkom roka 1973 Kaddáfí zavrhol parlamentnú demokraciu ako

Politickému eklektikovi Muammarovi al-KADDÁFÍMU sa z historických vzorov aj z moderných politických modelov podarilo sformovať nenapodobiteľný spoločenský systém.

mocou. Disponovali však represívnym aparátom štátu, takže ich vplyv, aj keď len sprostredkovaný, bol značný. Postupne sa v Líbii vytvoril systém džamahírije, kde pri periodickom zasadaní základných ľudových konferencií a Všeobecného ľudového kongresu, ktorý fungoval ako permanentné referendum potvrdzujúce mocenské postavenie reálne vládnucej elity.

■ VLÁDNA DVOJKOLAJNOSŤ

Pre líbyjský politický systém sa nakoniec stala typická dvojkolajnosť vlády. Politickú líniu teoreticky určoval systém džamahírije, ale vedľa toho existovala paralelná štátna výkonná moc. To, že systém napriek tomu celkom slušne fungoval, možno

ropu. Ropa predstavuje tretinu HDP, viac než polovicu fiškálnych príjmov a takmer sto percent exportu Líbye. Práve takzvaná ropná renta umožnila, že režim si mohol dlhodobo kupovať lojalitu svojich občanov, keďže im zabezpečoval relatívne vysokú životnú úroveň. Práve vďaka rastúcim cenám ropy v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch mohol Kaddáfí udržať veľmi vysokú mieru životnej úrovne. Už v Zelených knihách napríklad postuloval, že vlastníctvo domu je prirodzené ľudské právo.

„Dom je základnou potrebou pre jednotlivca, preto by nemal byť vlastnený nikým iným.“ Aj preto veľmi štedro podporoval kúpu domu, resp. nájomné ako také

Revolúcie Arabskej jari dvíhali víťazné vlajky nielen nad domácimi autokraciami – ako to bolo aj v Líbii, ale aj nad „socialistickým“ arzenálom, ktorý ich posilňoval a bránil...

príspať na vrub nespochybniteľnej autority vodcu revolúcie Muammara al-Kaddáfího. V roku 1987 bol ohlásený návrat súkromného vlastníctva, ktoré neskôr v roku 1988 nasledovalo vyhlásenie Veľkej zelenej knihy ľudských práv. Tieto zmeny mali mnohé vonkajšie znaky, napríklad v roku 1991 Kaddáfí teatrálnou burdou zbúral väznicu a colnicu.

■ LÍBYJSKÁ KAŽDODENNOSŤ

Posledný výrazný pokus o dotvorenie politického systému nastal v roku 1993. Vtedy Kaddáfí vyhlásil, že nie je spokojný s politickou štruktúrou Líbye a silne inšpirovaný Parížskou komúnou rozdelil krajinu na tisícpäťsto autonómnych a samosprávnych komún.

Politický systém Líbye je jedna vec a reálna politika druhá vec. Kaddáfího éru v dejinách Líbye by sme asi najpresnejšie mohli definovať ako osvietenú despotiu, ktorá bola „ornamentalizovaná“ systémom akejsi priamej demokracie. Reálne však výkon moci vždy pevne držala v rukách úzka skupina Kaddáfího najbližších. Preto rovnako zaujímavá, ak nie zaujímavejšia než politický systém Líbye, je reálna politická prax v rokoch 1969 až 2011. Zaujímavé a inšpiratívne sú ekonomické postuláty Zelených knih – Zelených knih, ako aj reálna ekonomická prax.

Líbyjská ekonomika bola založená na skutočnosti, že je významným producentom a exportérom

sa v štátnych bytoch neplatilo. Počas Kaddáfího vlády sa veľmi pokročilo aj v oblasti vzdelania. V čase, keď nastupoval k moci, bolo gramotných sotva dvadsaťpäť percent mužov. Dnes dosahuje gramotnosť v Líbii úroveň najvyspelejších krajín sveta. Na konci Kaddáfího éry malo až dvadsaťpäť percent populácie vysokoškolské vzdelanie, často získané na prestížnych svetových univerzitách. Samozrejme, všetci líbyjski študenti študujúci v zahraničí poberali veľmi štedré štátne štípendiá.

Podobne to bolo aj so zdravotníctvom. Bolo všeobecne dostupné a malo najvyššiu úroveň na Strednom východe. V prípade, ak pacient potreboval nejaký medicínsky úkon, ktorý sa v Líbii nevykonával, štát kompletne zafinancoval liečbu v krajine, kde sa dané medicínske úkony vykonávali. Systém tiež poskytoval veľkorysú rodinnú politiku. Pri narodení dieťaťa dostávala matka päťtisíc dolárov, veľmi štedré boli aj rodinné prídavky.

■ BENZÍN ZA BABKU

Masívne bolo podporované aj poľnohospodárstvo. Ak sa niekto rozhodol, že bude podnikať v poľnohospodárstve, štát mu poskytol dom, pozemok, pôdu a osivo zadarmo. Rovnako bola zadarmo aj elektrina, cena benzínu bola doslova symbolická – štrnásť centov za liter! Plne v súlade s moslimskou tradíciou

mala Líbya aj špecifické moslimské bankovníctvo. Líbyjská štátna banka podľa zákona poskytovala bezúročné pôžičky občanom a Líbya ako štát nemala nijaké dlhy.

■ ŠTÁTNY SOCIALIZMUS

V štruktúre líbyjskej ekonomiky zohrával vždy dominantnú rolu štátny sektor. Líbyjský socializmus sa v ekonomickej oblasti naplno prejavil v druhej Zelených knihách heslom „spoločníci, nie námezdní pracujúci“. Uplatnenie tohto hesla viedlo k zásadným ekonomickým zmenám, pretože líbyjské súkromné spoločnosti nesmeli zamestnávať námezdných pracovníkov. Nadalej existovalo iba štátne a družstevné vlastníctvo a, samozrejme, existovala aj kategória samostatne zárobkovo činných osôb. Nemalé príjmy z ropy však umožňovali veľkolepé investičné projekty, ktoré sa realizovali medzinárodnými spoločnosťami, pričom sa využívala práca množstva zahraničných, prevažne manuálne pracujúcich robotníkov. Sféru služieb zabezpečovali najmä gatarbeitri zo severnej Afriky – z Tuniska, Maroka, Sudánu, Egypta...

V čase vysokých cien ropy mal štát dosť prostriedkov na veľkolepé investičné akcie. Medzi prestižné projekty patrili stavba najväčšej africkej oceľiarne v Misurate, budovanie mesta Sirf. Najvýznamnejším a prestížnym projektom sa stalo budovanie Veľkej umelej rieky (Great Man – Made River), ktorá mala zárodniť vyprahnuté oblasti a zabezpečiť v strednodobom časovom horizonte potravinovú sebestačnosť krajiny. Jej výstavbu začala v roku 1984 juhokórejská spoločnosť Dong Ah. Pôvodným zámerom bola preprava čerstvej vody z podzemných rezervoárov v juhozápadnej púštnej oblasti. Podzemným potrubím sa mala voda dostať do veľkých miest na husto osídlený sever Líbye s cieľom postupne zavlažovať trisťtisíc až päťtisíc hektárov pôdy. Prvá etapa tohto projektu bola slávnostne otvorená v roku 1991, odvtedy 1874 kilometrov potrubia zásobuje veľkomesto Bengázi päťtisíc kubickými metrami vody denne. Druhá fáza 1709 kilometrami od roka 1997 zásobuje Tripolis. Tretiu a štvrtú fázu, bohužiaľ, nebolo možné dokončiť. Náklady na celý projekt podzemnej rieky sa vyšplhali na vyše tridsať miliárd USD.

■ OSVIETENÁ DESPOCIA

Tento politicko-ekonomický experiment sa skončil v roku 2011 ako vedľajší produkt arabskej jari. Vláda Muammara al-Kaddáfího bola násilne, aj s podporou Británie a Francúzska, zvrhnutá a on sám bol potupne zabitý rozvášneným davom. Odvtedy je Líbya v podstate zlyhaným štátom, v ktorom jednotlivé oblasti kontrolujú ozbrojené gerily. Napriek úsiliu nie je možné vytvoriť centrálnu vládu s autoritou na celom území Líbye. Samozrejme, projekt Tretej medzinárodnej teórie, ktorý Kaddáfí postuloval vo svojich Zelených knihách, mohol fungovať aj a najmä preto, že svoju moc opieral o armádu a lojalitu obyvateľstva si kupoval vďaka ropnej rente.

Ako už bolo spomínané, jeho vláda bola v podstate osvietenou despotiou, ale v priebehu vyše štyridaťročného vývoja sa asi ako nikde inde na svete v Líbii experimentovalo aj s prvkami priamej demokracie, a treba dodať, že počas väčšiny obdobia svojej vlády požíval Kaddáfí prirodzenú podporu pre svoj režim.

Keďže podmienky, za akých džamahírija vznikla a fungovala, boli veľmi špecifické, tento model spoločnosti je mimo Líbye neprenosný. To však neznamená, že niektoré prvky systému nemôžu byť inšpiratívne aj pre iné politické systémy.

SERIÁL

formu vlády s tým, že ju nahradí systém ľudových výborov, ktoré začali preberať všetky verejné aj súkromné spoločnosti. Šestnásteho apríla 1973 vyhlásil päťbodový program mobilizácie mäs a začal kultúrnu revolúciu. Riešením problémov ľudstva sa mala stať „Tretia medzinárodná teória“. Svoje učenie neskôr postuloval v troch zelených knihách, ktoré zhrnuli jeho náuku a podľa nich mal vzniknúť nový systém. Ten bol založený na beduínskej demokracii, teda akejsi priamej demokracii, v ktorej sa malo riešenie problému hľadať tak dlho, až sa nakoniec našiel všeobecne prijatý konsenzus.

■ ZELENÉ KNIHY

V septembri 1975 Kaddáfí publikoval teoretické eseje nového politického systému. Základ celého politického systému tvorili ľudové výbory, ktoré mali vyslať svojich delegátov do Všeobecného ľudového kongresu, ktorý sa stal jediným zákonodarným orgánom štátu. Prvé ľudové výbory sa začali kreaovať v novembri 1975 a v januári 1976 sa prvýkrát zišiel Všeobecný ľudový kongres. Jeho šéfom sa stal Muammar al-Kaddáfí, čo aj formálne potvrdilo jeho vodcovské postavenie. Následne na to v septembri 1976 vydal prvé vydanie už spomenutej Zelených knih, ktorá sa venovala najmä politickej štruktúre spoločnosti. Novou fázou líbyjskej revolúcie sa stala epocha džamahírije – všeludového demokratického štátu, vláda máš či akejsi priamej demokracie. Reálne sa začala éra džamahírije slávnostným vyhlásením v meste Sebha 2. marca 1977, keď líbyjská vláda bola zrušená a nahradená Všeobecným ľudovým kongresom.

■ LUDOVÁ ADMINISTRATÍVA

Ako sme už spomenuli, inšpiráciou pre líbyjského vodcu bola priama demokracia uplatňovaná v beduínskych kmeňoch. Nový politický systém fungoval ako kmeňová demokracia, v ktorej má síce každý jedinec právo vyjadriť sa ku všetkým opatreniam, ak sa však nestotožnil s rozhodnutím väčšiny, bol ostrakizovaný, vyhnaný na okraj spoločnosti a bol mu odopreté výdobytky kolektívneho úsilia. V tomto systéme bol každý občan súčasťou základných ľudových konferencií. Jednotlivé základné ľudové výbory si potom volili administratívne ľudové výbory, ktoré nahradzovali štátnu administratívu. Všetky zložky spoločnosti tak postupne boli riadené ľudovými výbormi a tieto ľudové

výbory sa zodpovedali základným ľudovým konferenciám, ktoré ich poverovali vykonávaním konkrétnej politiky a, samozrejme, jej výkon aj kontrolovali. Všetci občania, ktorí boli členmi týchto ľudových konferencií, si zároveň vytvárali vlastné profesijné konferencie (jasná inšpirácia teóriou korporativizmu), ktoré sa vyjadrovali ku konkrétnym profesijným otázkam. To, čo postupne prerokovali základné ľudové konferencie a ľudové výbory, sa nakoniec dostalo na riešenie Všeobecnému ľudovému kongresu, v ktorom sa schádzali všetky sekretariáty ľudových kongresov a výborov. To, čo vypracoval Všeobecný ľudový kongres, ktorý sa schádzal minimálne raz ročne, sa stalo všeobecne záväznou normou.

■ SLOVNÍK DŽAMAHÍRIJE

Svoje učenie Kaddáfí postupne dopĺňal a modifikoval, preto v roku 1977 vyšla druhá a v roku 1979 dokonca tretia Zelená kniha. V oboch pokračovaniach nachádzame súčasné znaky inšpirácie prvkami francúzskej revolučnej demokracie, priamej demokracie, utopického socializmu, ale jasná je aj Kaddáfího inšpirácia učením významného francúzskeho filozofa Rogera Garaudyho. Kaddáfího teoretické úsilie sa však napísaním Zelených knih neskončilo. V roku 1979 vydal dvojdielny komentár k Zeleným knihám a neskôr ešte pribudol aj slovník – Slovník džamahírije.

■ REVOLUČNÉ VÝBORY

Po istom čase sa ukázalo, že efektívne riadenie spoločnosti takým zložitým a ťažkopádny spôsobom spôsobuje mnoho problémov, preto na kontrolu, resp. korigovanie rozhodnutí ľudových výborov vznikli Revolučné výbory. Prvý Revolučný výbor (na kontrolu ľudových výborov) vznikol šiesteho novembra 1977 a devätnásteho novembra 1978 Kaddáfí abdikoval na post šéfa Všeobecného ľudového kongresu (akási formálna hlava štátu), aby sa mohol ďalej venovať prehĺbovaniu revolúcie prostredníctvom Revolučných výborov, naďalej však ostal vodcom revolúcie, teoretikom politického systému ľudovej džamahírije a politickým mysliteľom. V mocenskom systéme džamahírije tak vznikol istý nesyntetický prvok. Revolučné výbory kontrolovali a mobilizovali novú politiku, lenže na rozdiel od ľudových výborov nedisponovali priamou výkonnou

NA OKRAJ

Vláda odštartovala pomoc postihnutým koronakrízou z Fondu vzájomnej pomoci. Niektorí fond vymyslel, peniažky pozbieral, čo s nimi. Kritérium pre príspevok z fondu – zverejniť svoj príbeh chudoby a biedy. Nevdojak si človek spomenie na Jozefa Gregora Tajovského a na jeho Mamku Pôstkovú. Opisuje jej ťažký osud, pri všetkej biede statočná žienka dobrého srdca. Poslednú svoju perinku jari predala, len aby nezostala dlžná. Bola osudom dostatočne ubitá, aby dostala príspevok dvesto eur? Recesia by povedku Tajovského poslal na úrad vlády.

Skutočná chudoba

No nie o tom je reč. Keby to nebolo smutné, bolo by to smiešne. Predstava vládných úradníkov a ich šéfov, ako vyzerá bieda. Ak chce bedár ukázať svoju biedu, musí sa pripojiť na internet. K tomu má mať počítač, tablet, telefón, elektrinu. A to nehovoríme o osudoch ľudí, ktorí už prepádli cez sociálnu sieť a spia v papundeľových škatuliach pod mostmi. Stavajú si obydlika na úrovni kamennej doby v porastoch a horičkách pri sídliskách. So svojimi deťmi idú mestom od kontajnera ku kontajneru, paličkou sa prehrávajú v odpadkoch. Potom prídu do svojho provizórneho útulku, rozložia si ohník a pripoja sa na internet. Odfotia výsledky svojho zberu a fotky pošlú na úrad vlády. Tak si to páni vo vláde predstavujú. Páni posúdia, či je to dosť na prežitie, alebo pošlú výpomoc. Táto skutočná chudoba sa do televíznych správ nedostane. Ani na Vianoce, keď bezdomovecká šľachta v Bratislave je pred kamerami obsluhovaná politikmi, ktorí si na nich prihrávajú svoju kapustnicovú polievocku. Nezabúdajme aj na latentnú chudobu. Slušní pracovníci ľudí, ženy za minimálnu mzdu, muži po brigádach načierno. Kto by niekoho zamestnal na trvalý pracovný pomer, keď nevie, či bude mať firma objednávky o mesiac, nielo o rok. Zavreté hotely, reštaurácie, zrušené stánky na námestiach. Drobní živnostníci, voľakedy kočujúci po jarmokoch, sedia doma, ručne vyrábané varešky a keramika ležia v debničkách. Šikovné deti vidia domácu biedu, vedia, že rodičia ich na školách neprefinancujú. Nájdú si manuálnu robotu v zahraničí. Tito ľudia sa svojou biedou pred verejnosťou chvália nebudú. Práve len prichádzajúce o budúcu inteligenciu. Nezabúdajme aj na relatívnu chudobu. Pánom umelcom navyknutým na tisícové honoráre za firemné večierky zrazu pramene vyschli. Do pokladne v nákupnom stredisku robí nepôjde, keď som umelec. Riešenie biedy nie je zábava na príbehoch chudobných ľudí. Z úrovne štátu sa očakávajú systémové riešenia, oživenie priemyslu, realistické zväzenia pomeru zdravotných rizík a hospodárskych dôsledkov. Rozhodné slová o ďalšom vývoji, rozhodnutia, nie diskusie, tlačovky a nezáväzná prehlásenia o tom, čo by bolo dobre, keby bolo dobre. Na tieto rozhodné slová zatiaľ márne čakáme.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Konfederácia odborových zväzov vystúpila proti porušeniu princípov tripartity

Šesť protestných pochodov odborárov

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Augustové rokovanie Hospodárskej a sociálnej rady SR, ktoré sa týkalo stanovenia minimálnej mzdy na rok 2021, bolo prerušené hneď dvakrát. Prvý raz tak urobil minister práce, sociálnych vecí a rodiny Milan Krajniak, pretože odišiel so zástupcami zamestnávateľov rokovať individuálne. Zástupcovia Konfederácie odborových zväzov (KOZ), ktorá združuje dvadsaťštyri zväzov z výrobnéj aj nevýrobnéj sféry, preto na protest opustili rokovanie. V septembri usporiadali sériu šiestich protestných pochodov, ktoré vyvrcholili v Trnave.

O čo ide v tomto spore? Vláda Igora Matoviča sa minimálnej mzde v parlamentom schválenom programom vyhlásení na roky 2020 – 2024 vôbec nevenovala. Ak sa pozrieme na predvolebné sľuby terajších vládných strán, tak Matovičovo OĽaNO navrhlo „zakotviť prehľadný mechanizmus zvyšovania minimálnej mzdy s naviazaním na priemernú mzdu a produktivitu práce“. SME RODINA a ZA ĽUDÍ sa ňou nezaoberali a Sulíkova SAS chcela mať „minimálnu mzdu na úrovni 50 percent priemernej mzdy v hospodárstve“. Momentálne, podľa zákona z roku 2007 v zmysle noviel tvorí minimálna mzda úroveň 60 percent priemernej mesačnej nominálnej mzdy zamestnanca. Keďže priemerná nominálna mesačná mzda v roku 2019 bola 1 092 eur, podľa zákona o minimálnej mzde má byť mesačná minimálna mzda na rok 2021 na úrovni 656 eur.

ODLIŠNÉ NÁVRHY

Je jasné, že iný pohľad na výšku minimálnej mzdy budú mať odborári a iní zamestnávateľia. Tvoria ich Republiková únia zamestnávateľov (RÚZ), Asociácia priemyselných zväzov (APZ) a Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení (AZZZ). Tí všetci s Konfederáciou odborových zväzov a členmi vlády SR tvoria Hospodársku a sociálnu radu SR spolu so Združením miest a obcí Slovenska.

Minister Milan Krajniak však na rokovanie predložil hneď dva odlišné návrhy. Prvý hovoril o minimálnej mzde 620 eur a štartovacej 465 eur. Druhý návrh hovoril o tom, aby minimálna mzda bola 620 eur, zrušila by sa štartovacia mzda a zachoval by sa automat na zvyšovanie minimálnej mzdy. Na minimálnu mzdu podľa stupňa náročnosti práce by sa zaviedol paušál zvýšenia vo výške 40 eur. Po individuálnej porade s podnikateľmi, ktorú im odborári nevedia odpustiť, navrhol tretí, kde by bola minimálna mzda na rok 2021 623 eur a zrušilo sa jej automatické zvyšovanie. Všetky tri návrhy sú však porušením platného zákona o minimálnej mzde.

KOMPROMISNÝ VÝSLEDOK

Písomne sa k prerokovaniu sumy mesačnej minimálnej mzdy na rok 2021 vyjadriť len dve zamestnávateľské asociácie. AZZZ nenavrhol konkrétnu sumu s tým, že sa vyjadri až na rokovaní. „Opakovane poukazujeme na skutočnosť, že v súčasnej bezprecedentnej situácii, v akej sa nachádzame v súvislosti s pandémiou COVID-19, je veľmi dôležité zodpovedne pristúpiť aj k určaniu výšky minimálnej mzdy tak, aby nedošlo ešte k väčšiemu negatívne mu dosahu na hospodárstvo, ako aj zamestnanosť. Naším spoločným cieľom by malo byť zachovanie zamestnanosti v maximálnej možnej miere a udržanie životaschopnosti firiem. Asociácia

zdzružuje dvadsaťosem subjektov z dopravy, priemyslu, energetiky, pôdohospodárstva a potravinárstva, zo zdravotníctva, školstva, z obchodu, zo služieb a zo živnostníkov.“

V stanovisku APZ pre redakciu Slovenských národných novín sa uvádza: „Asociácia priemyselných zväzov presadzovala zvýšenie minimálnej mzdy na 60 percent priemernej mesačnej mzdy zamestnanca pred dvoch rokov pod podmienkou, že výška príplatkov za prácu bude od výšky minimálnej mzdy legislatívne odpojená, a to s platnosťou už od roka 2021. Minimálna mzda nie je sama o sebe zaťažujúcou položkou pre zamestnávateľov v priemysle, keďže v tomto segmente zarábajú zamest-

POD POKRIEVKOU

nanci viac. Priemerná mzda v priemyselnej výrobe dosiahla k júnu 2020 až 1 117 eur. Zvyšovanie minimálnej mzdy predstavovalo pre naše firmy riziko najmä pre napojenie na výšku príplatkov a výšku stupňov náročnosti práce. Preto vítame, že sa nám podarilo presadiť odpojenie príplatkov od minimálnej mzdy. V roku 2021 ešte ostatnú vypočítame podľa minimálnej mzdy 623 eur, pričom táto nominálna hodnota zostane v platnosti aj do ďalších rokov, ak sa v ten-ktorý rok sociálni partneri nedohodnú inak na základe aktuálnej ekonomickej situácie. Ak by sme to mali zhrnúť, ministerstvo práce po niekoľkokomesečných opakovaných rokovaniach so zamestnávateľmi aj s odborármi napokon navrhlo kompromis, ktorý zohľadňuje aktuálnu ekonomickejšiu situáciu.“

Novelou zákona sa od 1. januára 2021 výpočet zmení na 57 percent a výslednú sumu 623 eur, tá však môže byť uplatnená až od roka 2022, nie pre budúci rok. Vláda SR napriek nesúhlasu odborárov posledný návrh 26. augusta 2020 schválila a minimálna mzda na rok 2021 teda bude 623 eur. To bolo pre odborárov neprijateľné.

SLOVNÉ PRESTRELKY

Odborári vidia výsledné rokovanie-nerokovanie ako porušenie princípov sociálneho dialógu v rámci tripartity. Viceprezidentka KOZ a podpredsedníčka Hospodárskej a sociálnej rady SR Monika Uhlárová sa dokonca vyjadřila, že počas tridsiatich rokov budovania sociálneho dialógu sa podobná situácia stala iba raz, a to za vlády Vladimíra Mečiara. Minister Milan Krajniak, naopak, výslednú sumu považuje v čase hospodárskej krízy za veľmi dobrú správu pre každého zamestnanca na Slovensku a označil správanie odborov za vydieranie.

„Vláda hľadá úsporu na strane zamestnávateľov, nie na svojej strane. Preto chceme protestmi dať najavo náš nesúhlas so snahou a konaním vlády, ktorými sa snaží o znižova-

nie mzdových a sociálnych štandardov pracujúcich,“ uviedol pre SNN prezident KOZ SR Marián Magdoško. „Vyzývam poslancov NR SR, aby odmietli všetky návrhy zákonov z dielne ministra práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré búrajú základy demokracie a sociálneho štátu.“

ZMIER SA SKONČIL

V pláne ministerstva je zrušenie stropu dôchodkového veku, ktorý bol prijatý za vlády SMER-u. Vtedy ho podporila okrem SNS a ĽS Naše Slovensko aj súčasná vládna Kollárova strana SME RODINA, ktorá teraz svoje predošlé hlasovanie prehodnotila. Chystá sa zrušenie výhod trinásťteho a štrnásťteho platu alebo Zákonníka práce. Minister Milan Krajniak otvorene hovorí aj o zmene zákona o tripartite. V súčasnosti platí, že zástupcami zamestnávateľov sú reprezentatívne združenia odborových zväzov, ktoré združujú zamestnávateľov z viacerých odvetví hospodárstva s najmenej sto tisícami zamestnancami, ktorí sú členmi odborov. Minister by mal rád na rokovaní aj zväzy s menším počtom odborárov. Jeho predstavou je, od akého percenta zamestnávateľov by odbory na pracovisku vôbec mohli pôsobiť a viesť kolektívne rokovanie. Ako prebežný predstavil zámer, aby odbory reprezentovali aspoň dvadsať percent zamestnávateľov.

Konfederácia odborových zväzov zase kontrovala, že Slovensko ratifikovalo niekoľko medzinárodných dohovorov. Jeden z nich napríklad hovorí, že verejná moc nebude kľásť prekážky pri zakladaní odborových organizácií. Zábery ministerstva práce smerujú práve k oslabovaniu odborov na pracoviskách a vytvárajú prostredie, ktoré zbytočne triešti zastúpenie a reprezentáciu odborov na pôde tripartity. Argumentuje, že svojimi zväzmi zastupuje vyše osemtisíc zamestnávateľov.

„Dosahy pandémie a záchrana ekonomiky skončia na pleciah zamestnávateľov, ktorým bol vyhotovený účet za takmer miliardu eur. A opäť raz si utiahnu opasky len oni. Počas krízy buď stratili prácu, znížil sa im príjem, alebo boli odkázaní na sociálne dávky a teraz ešte zaplatia aj účet za obnovu ekonomiky,“ uviedla viceprezidentka KOZ SR Monika Uhlárová.

PROTESTNÉ POCHODY

Odborári preto vyšli do ulíc, aj keď je jasné, že na rozhodnutí vlády a parlamentu, kde majú vládne strany ústavnú väčšinu, nič nezmenia. Protestné pochody boli v Košiciach, Prešove, Banskej Bystrici, Žiline, Trenčíne a vyvrcholili 29. septembra v Trnave. Konfederácia odborových zväzov chcela protestnými pochodmi vysvetliť vláde, že všetci pracujúci si zaslužia úctu. Podľa zostatného rebríčka v rámci krajín Európskej únie odpracuje zamestnanec na Slovensku ročne o tridsaťdva dní viac ako zamestnanec v Nemecku. Slovensko je aj na prvom

mieste v rámci Únie v podiele zamestnávateľov pracujúcich v noci, na druhom mieste v počte zamestnávateľov pracujúcich cez agentúry dočasného zamestnávania a máme štvrtý najvyšší podiel zamestnávateľov pracujúcich na zmeny. Slovenská minimálna mzda je štvrtá najnižšia v parite kúpnej sily a aj v priemerných nákladoch práce máme štvrté najnižšie priemerné celkové náklady práce na zamestnanca v parite kúpnej sily.

Prezident KOZ SR Marián Magdoško vyzval predsedu vlády SR Igora Matoviča, aby sa stal gestorm obnovy sociálneho zmieru a zamedzil ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny nezmyselne trestať odbory za obhajobu ústavného práva zamestnávateľov na primeranú mzdu.

MEDZINÁRODNÁ HANBA

Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky o situácii informovala Európsku odborársku centrálu, ktorá je vrcholným predstaviteľom zamestnávateľského zväzom. Listy zaslať na Medzinárodnú organizáciu práce a výkonnému generálnemu riaditeľovi Európskej odborej konfederácie. Luca Visentini, generálny tajomník Európskej odborej konfederácie, ktorej je KOZ SR členom, napísal: „Európska odborová konfederácia bude spolupracovať s KOZ SR a na akékoľvek porušenie ľudských práv a európskych či medzinárodných dohovorov zo strany slovenskej vlády bude upozorňovať Európska komisia a ďalšie európske a medzinárodné inštitúcie.“

Medzinárodná odborová konfederácia (MOK), ktorá zastupuje 207 miliónov zamestnávateľov v 163 krajinách, uviedla, že nastal čas na novú sociálnu dohodu medzi zamestnávateľmi, vládou a podnikmi. „Na tieto ciele bojujeme globálne a dnes sa pridávame k vašim protestom žiadajúc o adekvátnu mzdu, rešpektovanie dôstojnosti a práv všetkých zamestnávateľov na Slovensku a rešpektovanie odborov a kolektívneho vyjednávania,“ uviedla v liste generálna tajomníčka MOK Sharan Burrowová.

POLITICKÁ POLIEVOČKA

KOZ SR odmieta všetky dohady, zavádzajúce tvrdenia a neférové obvinenia, že sú protesty za práva všetkých zamestnávateľov, ktoré sú odborovou centrálou organizované v šiestich mestách Slovenska, spájané alebo podporované akoukoľvek politickou stranou. Faktom však je, že sa opoziční politici neudržali a pokúšali sa na protestoch priživiť a prihriať si opozičnú polievocku.

Redakcia Slovenských národných novín oslovila v dostatočnom predstihu Úrad vlády SR a Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR so žiadosťou o stanovisko k protestom odborov. Do termínu uzávierky sme ich vyjadrenie nedostali.

Rezortné orgány neriešia finančné problémy kreatívneho priemyslu Devastácia vírusmi zaklincovanej kultúry

Ludovít KUSAL – Kresba: Andrej MIŠANEK

Na Slovensku je bežnou praxou, že kultúrna obec nebýva spokojná so svojim rezortným ministrom. Dlhodobou výzvovou je prejav vyššej citlivosti a pocitu, že má akési špeciálne právo sa k verejným i politickým záležitostiam vyjadrovať viac a najmä hlasnejšie ako ostatní profesijné zbory v slovenskej spoločnosti. Novú ministerku kultúry Natáliu Milanovú hodnotili umelci sprvoti pozitívnejšie ako jej predchodkyňa. Poskytli jej dokonca vyše stodňovú lehotu na zorientovanie sa vo funkcii.

Ako sa zdá, čas pozitívnych vibrácií je na konci. Dôvodom je pandémia Covid-19 a neakčnosť ministerstva kultúry pri riešení otázok finančných náhrad pre samostatných umelcov i zamestnancov kultúrneho priemyslu z dôvodu obmedzenia ich činnosti kvôli koronavírusu.

■ EXISTENČNÉ OHROZENIE

Pracovníci v kultúre z rôznych oblastí sa už začali búriť pre pomalú a nedostatočnú pomoc. Kdeže je spokojnosť s deväť a pol miliónovou dotáciou z prvej vlny cez Fond na podporu umenia (o pomoc sa prihlásilo dvetisícštyristo subjektov), kultúra už dlhodobo poukazuje na existenčné problémy a ktovie, ako jej predstavitelia prijímajú posledné projekty, ktoré chce ministerstvo spustiť. Veď kultúra hovorí o prežití už dnes a ďalšia pomoc sa len začne administratívne odvíjať až v polovici novembra. Práve umelci sa radia medzi tých najviac zasiahnutých krízou. A medzi tých, ktorí na to najhlasnejšie upozorňujú.

Pristup kompetentných orgánov k svojmu odvetviu považujú za diskriminačný. Preto požadujú „jednoznačný postoj vlády SR k neštá-

nej kultúre a naplnenie sľubov, ktoré nám boli dané na rokovaníach. Doterajšie neriešenie situácie zo strany štátu je pre nešťastnú kultúru likvidačné a treba si uvedomiť, že kultúra nie sú len známe tváre z obrazoviek, ale je to množstvo profesií, ktoré zabezpečujú chod a realizáciu kultúrnych podujatí. Strata týchto profesií, ako aj úbytok priestorov pre nezávislú kultúru v regiónoch sa v budúcnosti bude len ťažko nahrádzať a spôsobí devastáciu už aj tak poddimenzovanej kultúry na Slovensku“.

Ministerstvo sa snaží. Natália Milanová napríklad vybavila špeciálnu pomoc pre kiná, neskôr sa podarilo zabezpečiť štyridsať miliónov eur na riešenie dosahu pandémie COVID-19 zo zdrojov REACT-EÚ. Stále je to však málo, situácia je alarmujúca.

■ MINISTERSKÝ DOTAZNÍK

Do polovice novembra chce ministerstvo kultúry so zástupcami kultúrnych sektorov vytvoriť dotazník, ktorým bude zisťovať záujem o pomoc.

Konzultácie s ľuďmi z praxe už ministerka mala aj pred časom a tejto spolupráci evidentne verí. Finančnú pomoc od štátu by pri-

tom mohli dostať aj pracovníci v „nezriaďovanej“ kultúre či jednotlivci. Teraz môže päťdesiat miliónov, ktoré na pomoc Natália Milanová dostane, pomôcť zlepšiť imidž ministerky medzi kultúrnou obcou. Pritom práve na pomoci umelcom jej záležalo od nástupu do funkcie najviac. Tentoraz chce však premiér vidieť schému pomoci. Peniaze umožnia minister-

POLEMIKA

stvu kultúry poskytnúť priame dotácie ľuďom, čo prišli o príjmy alebo stále nemôžu pracovať pre protipandemické opatrenia. Pre tých istých, ktorí dnes nešetria kritikou na doterajšiu pomoc od štátu. Naposledy sa neudržal herec Juraj Bača. „Čo vám od marca bránilo vytvoriť register umelcov, spevákov, hercov na voľnej nohe, zvukárov, osvetľovačov, eventových agentov? Čo vám v tom bránilo? Veď keď na to ministerstvo nemalo kapacity, stačilo zdvihnúť telefón a osloviť prvú eventovú agentúru, ktorá vďaka opatreniam vašej vlády nemá čo robiť a takto by vám dali zoznam ľudí, s ktorými spolupracovali v poslednej dobe.“ Najviac však umelcom prekážajú

rozhodnutia, s ktorými ministerka ťažko niečo zmôže – tými sú prísne protiepidemiologické opatrenia, ktoré priniesli obmedzenia pri organizovaní kultúrnych a spoločenských akcií, ktoré prinášali umelcom zisky. Daro sa zaväzujú, že budú dbať na dodržiavanie hygienických nariadení, no na druhej strane pre dvadsať ľudí nijaká skupina alebo iní umelci neprídu vystúpiť.

■ NESPOKOJNOSŤ RASTIE

Ministerka možno nemusela komunikovať rezervy vo vlastnej kuchyni. Ťažko hodnotiť prínos jej možno úprimných slov o tom, že v kultúre by sa pri lepšom hospodárení inštitúcií dalo ušetriť vyše devätnásť

miliónov eur. Ukázala to analýza. To sa umelcom dnes asi ťažko počúva.

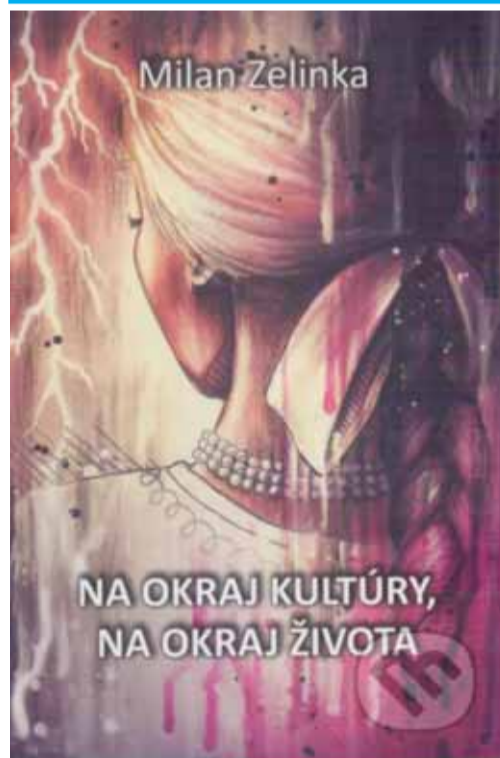
Ministerke nepomáha ani premiér, podľa ktorého umelci už pomoc dostali. Navyše spomenul špeciálnu kastu, a to nemal robiť. Umelci zareagovali, prichystali protest. V každom prípade umelci dali jasne najavo svoj nesúhlas s doterajším postupom a je dosť pravdepodobné, že umelcov si vláda už ťažko získa.

Netreba totiž zabúdať na skutočnosť, že v kultúre pracuje takmer štvrť milióna ľudí, to je veľká časť voličov. A v médiách sa už začínajú objavovať prvé zmienky o zmene na čele rezortu...

Milan ZELINKA, Na okraj kultúry, na okraj života, VSSS, Bratislava 2019

Pútavo o zložitých témach

KNIHA TÝŽDŇA

Humenčan Milan Zelinka je vnímavý pozorovateľ života, držiteľ prestížneho ocenenia Anasoft litera. V tejto knihe publikuje eseje o zmysle a tvorbe umenia, o literatúre a spisovateľoch, ale aj eseje o prežívaní života a problémoch súčasnosti.

Eseje o kultúre venuje osobnostiam, ako sú Ludvík Aškenázy, Ota Pavel, Taras Ševčenko, Eva Fordinálová, Milka Zimková, Mikuláš Kasarda, Ivan Kupec, Junna Moricová, Stanislav Rakús, Robert Musil, Michail Bulgakov, Ernest Hemingway, Johann W. Goethe, ale aj významným maliarom, fotografom, režisérom či kultúrnym periodikám. Čitateľ si môže prečítať remeselné kvalitné eseje, o ktorých originalite svedčia už názvy: Spoveď, Ranné myšlienky, Na hrane života, Imidž, Charakter, Dejiny sa opakujú, Peklo, Mediálny teror, Ťažké otázky, Ilúzie o nezávislosti, Traktát o chudobe, Závisť... Autor volí nadpisy pútavo, sú kratučké, čítajú sa s ľahkosťou a vyvolávajú silné emócie. Prečo sa nám páči konkrétna žena, žiť na dlh ako najväčší nezmysel, závisť ako najhoršia vlastnosť, materialistický fanatizmus, absurdnosť „šetrenia pre šetrenie“, návod na šťastné manželstvo, hrozba nezamestnanosti, nezmyselnosť hromadenia majetku v kontraste smrti, peniaze ako hnací motor doby, filozofia ako opak uspokojovania; peklo ako jediné miesto vo vesmíre, kde sa neodpúšťa a neexistuje možnosť nápravy; absencia kresťanskej morálky v kapitalistickom ekonomickom systéme založenom na obchode... Výber textov vytvára celistvú predstavu o štýle autora, ktorý je hravý, ľahko strávitelný a pútavý. Kniha, ktorej jadro tvoria ťažké témy, ako je filozofovanie o živote a umení, sa výnimočne číta s prekvapujúcou ľahkosťou.

Zelinka v jednej z esejí konštatuje, že „cieľom spisovateľovho snaženia nie je sláva, ale umelecké dielo, ktoré človeku niečo dá.“ Pevne verím, že kniha si nájde svojich čitateľov a splní autorov zámer duchovného obohatenia.

Lukáš PERNÝ

MEDAILÓN

Je hypertalentovaná alebo ak ju chcete zaškatulkovať, môžete použiť výraz „umelkyňa s presahom“. Do čoho sa pustí, v tom je výnimočná. Svoje okolie robí šťastným už tridsať rokov. Nela sa narodila v znamení Váh a spevu sa venuje od svojich ôsmich rokov. Prvým jej úspechom bolo víťazstvo v relácii Kakaosláviči. V roku 2006 sa rozhodla ísť na konkurz do muzikálu Neberte nám princeznú, kde si ju všimol Ján Ďurovčík a zistil, že má neuveriteľný talent. Nela bola štrnásťročná, keď dostala úlohu Katky v tomto muzikáli. Po ňom si zahrala v tanečnej dráme Labuťko.

Multižánrová umelkyňa

V roku 2007 sa rozhodli režiséri seriálu Ordinácia v ružovej záhrade, že ju oslovia, a Nela mala možnosť získať ďalšiu hereckú skúsenosť, ktorá ju posunula dopredu.

Neskôr účinkovala pod vedením Jozefa Bednárka v predstavení Fidlíkat na streche, naspievala hlavnú úlohu princeznej v balete Popolvár v SND. Vystupuje tiež v postave Márie v muzikáli West Side Story. V roku 2009 dostalo Slovensko po jedenástich rokoch možnosť sa zapojiť do Veľkej ceny Eurovízie, a preto sa na Slovensku uskutočnilo národné kolo Eurovízie. Doň sa Nela prihlásila spolu so spevákom Kamilom Mikulčíkom so skladbou Let' tmou. Spolu postúpili do medzinárodného kola v Moskve, no na postup do finále to vtedy nestačilo. Najväčší úspech dosiahla až v roku 2010, a to v predstavení Čajočky, kde stvárňuje postavu Kristíny. Tancovala v Let's Dance 4 po boku Petra Modrovského a zvíťazila. S muzikálmi prerazila aj v Prahe, kde si opäť pod vedením Jána Ďurovčíka, ktorý sa stal jej priateľom a manažérom, zahrala v Robinovi Hoodovi postavu Marianny. Nela spolupracovala aj s raperom Vladisom a spolu nahrali pieseň pod názvom Posledný deň.

Nela bola od malička nadaná a hyperaktívna. Chodila na množstvo krúžkov, osem rokov cvičila karate, hrala na klavíri, jazdila na koni a kreslila. Na svojich rodičov je neskutočne hrdá a je im za všetko vďačná. Je mladá, sympatická, citlivá, ambiciózná, skromná, pracovitá a príjemná osoba s veľkou budúcnosťou.

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Milý Donald, dovol', aby som Ti v mojom mene i v mene všetkých občanov Slovenska zablahoželal k získaniu prestížnej Ig Nobelovej ceny za vzdelávanie v oblasti medicína. Jej hodnotu neznižuje fakt, že spolu s Tebou ju dostal aj Vlado Vladimirovič a britský premiér Boris Johnson. Ig Nobelovu cenu ste dostali za váš postoj ku koronavírusovej pandémie. Dôvody ocenenia jasne a stručne vyjadril šéfredaktor časopisu Anály nepravdepodobného výskumu. „Sú to jedinci, ktorí si uvedomili, že ich úsudok je lepší ako úsudok ľudí, ktorí to študovali celý život.“ Naši politici neboli zaradení do

užšieho výberu. Dôvodom pravdepodobne bolo, že všetci sú vysoko vysokoškolsky vzdelaní, majú diplomy, tituly a záverečné práce, nielen vlastný úsudok. Pri svojom

prebral cenu za biomedicínske následky intenzívneho bozkávania sa a iných intimných aktivít. Taký Kolínsky inštitút výskumu obchodu tiež nespí na vavrínoch. Zistil, že

garchov. Nedodal, či vďaka našim poradcom, alebo len tak bez ich pričinenia.

Pamätáš sa, milý Donald, aj Ty si si s ich prezidentom pohovo-

Donaldovi k prestížnej Ig Nobelovej cene

riešení pandemickej krízy sa riadia vedeckými poznatkami, ktoré získali na popredných univerzitách v centrách svetového vedeckého diania. Posledný vlak z Bratislavy do Skalice odchádza o štvrt' na dvanásť, v Kútoch nezabudnite presadnúť...

Naši vedci už raz Ig nobelovku získali. Tím slovenských vedcov si na pôde Harvardskej univerzity

v Nemecku za rok 2019 nenechavci ukradli tovar za skoro štyri miliardy eur. Komu sa čiastka zdá vysoká, nech si ju porovná s hodnotou privatizovaných fabrik u nás. Aspoň v niečom sme Nemcov trhli. Ak nás chcú dobehnúť, môžeme im poslať poradcov. Ako na Ukrajinu. Predstavitel' Európskej únie označil hospodárstvo Ukrajiny za bankomat pre pár vrcholných politikov a oli-

ril o korupcii svojho konkurenta vo voľbách. Môžeš zavolať aj k nám, predvoľbu poznáš. U nás to vyzerať s korupciou tak, že treba postaviť nové väznice. V Bratislave a na Donovaloch niektoré milionárske štvrte by vari stačilo iba ohradiť. Možno budú potrebné poradovníky na prijatie do basy. Za drobný úplatok sa dostaneš do väzenia skôr. Alebo neskôr, podľa potreby. Prie-

merný vek je u nás okolo sedemdesiatpäť rokov. Keď si v štyridsiatke nakradneš pár sto miliónov, máš postarané, do väzenia nepôjdeš. A keď pôjdeš, po pár rokoch si na slobode. Kde zarobíš desať miliónov za rok? Oplatí sa. Dobré sa budú mať aj Tvoje detné deti. Navyše môžeš získať Ig nobelovku za ekonomiku. Národný štatistický inštitút v Ríme ju už má. Štatisticky zvýšil výkon ekonomiky Talianska tým, že do nej zahrnul výnosy z prostitúcie, obchodu s drogami, pašovania a ďalších nelegálnych finančných transakcií. Keby to urobil náš štatistický úrad, možno by sme prekonalí výkonnosťou ekonomiku USA. Ale viac si povieme na osobnom stretnutí vo formáte G4. Zdraví Ťa

Milan ČASNOCHA MIKŠ

BESEDNICA

Strach patrí medzi emócie a pojmovo má blízko k úzkosti, niektorí to ani neodlišujú. Niekedy sa bojíme svojich predstáv, predsudkov, očakávaní. Častejšie sa však bojíme emocionálne. Máme strach z ohrozenia života. Strach je často produktom ľudí, čo chcú vládnuť s jediným cieľom – dostať tých, ktorým chcú vládnuť, tam, kde ich potrebujú mať. Obyčajne sa spája s terorom – s psychickým najmä v prvých fázach, ale aj s fyzickým v pokročilejších fázach.

Ovládanie strachom

Emocionálne prežívanie skutočného alebo domnelého ohrozenia často vedie človeka k unáhnenému konaniu alebo k doživotným traumám, z ktorých cesta veľakrát vedie cez doživotnú psychiatrickú starostlivosť. Často je táto emócia podmienená možnosťou straty zamestnania, spoločenského života či osobného škandalizovania a ich nevyhnutných následkov. Človek v ošiali strachu dokáže vraždiť, dokáže páchať samovraždy alebo na prekonalne tohto bremena používať teror a násilie.

Naša slovenská spoločnosť je už takmer sedem mesiacov traumatizovaná strachom. Strachom z choroby, pandémie, ktorej následky pre život občana môžu byť veľmi vážne. Ľudia sa vždy báli pandemických chorôb, vojen, teroru a iných javov namierených proti zaužívaným spoločenským pravidlám. Takmer vždy podliehali panike. Aj keď nie všetci pozerali na realitu cez prizmu strachu. Niektorí si aj v ťažkých okolnostiach vojny či pandémie dokázali založiť ružové okuliare a prežívať realitu ako prekážku, ktorú možno prekonať pod jedinou podmienkou – a tou bolo zachovanie pokoja a úcty aj k tým, ktorí tomuto bláznovstvu už podľahli. Práve vďaka ľuďom, ktorí sa nebáli obetovať pre iných a ktorým aj smrť dávala zmysel, ľudstvo prekonalo takmer všetky protivníctvá doby, nech bola akákoľvek.

Dnešná slovenská realita, najmä mediálna a politická, nabudzuje hystériu strachu. Denne sa dozvedáme o nových a nových chorých a denne nás masírujú strachom z tragických následkov ochorenia. Niektorí žurnalisti sú špeciálna kategória. Aká je ich motivácia, či to prospieva k všeobecnému informovaniu a racionálnemu upokojeniu obyvateľstva alebo to slúži na zvýšenie sledovanosti toho-ktorého média, keď dookola stále omieľajú štatistické údaje o postupe pandémie.

Teraz potrebujeme predovšetkým líderstvo, rozvahy a racionalitu a, samozrejme, aj šťastie, aby sme to prekonali s čo najmenšími stratami na životoch a ekonomike. Experti nám môžu pomôcť ako znalci, ale finálne rozhodnutie musí urobiť politik sám. Len pre porovnanie – ani sudca nie je viazaný znaleckým posudkom, ale zhodnotenie dôkazov plynúcich z neho musí zväziť a decízne závery z nich urobiť on osobne.

Najlepšou vakcínou proti strachu je činorodosť, tvorivosť, práca.

Ak strach či obavy prerástli do utrpenia, alebo zhoršujú človeku život, potom ho treba liečiť.

Dušan PIRŠEL

Predseda Dozorného výboru Matice slovenskej Štefan MARTINKOVIČ jubiluje

Veľký ctiteľ kresťanských a národných hodnôt

Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

V minulých dňoch oslávil vzácne životné jubileum zaniatený maticiar, predseda MO MS v Záhorskej Bystrici, predseda Krajskej rady MS Bratislavského kraja a predseda Dozorného výboru MS, JUDr. Štefan MARTINKOVIČ.

Štefan Martinkovič sa narodil 19. septembra 1945 v Trakoviciach. Vyrastal v mnohopočetnej rodine. Detstvo a mladosť prežil v susednej obci Malženice, kde sa jeho matka vydala do rodiny Martinkovičovcov. Na roky detstva a mladosti si spomína len v tom najlepšom. Od útleho veku bol vychovávaný v duchu kresťanských a národných hodnôt. Starostlivý otec veľmi skoro spozoroval jeho vzťah k hudbe. Preto sa rozhodol, že mu zabezpečí súkromného učiteľa pre hru na akordeón. V pokročilom veku si hudobné vzdelanie doplnil dvoma semestrmi na VŠMU v odbore zborové dirigovanie a kompozícia. Ako úspešný zborník od roka 2004 úspešne vedie dvadsaťtrícenný spevácky zbor Bystričan pri MO MS v Záhorskej Bystrici. Ten má vo svojom repertoári najmä ľudové piesne zo Záhoria, ktoré zozbieral Dr. Ján Blaho. Zbor sa teší veľkej popularite nielen na Záhorí, ale aj v ďalších slovenských regiónoch, ba aj v zahraničí (Rakúsko, Česko a Chorvátsko). Doktor práv Štefan Martinkovič hrá na akordeóne, vyučuje a diriguje zbor. Zároveň pripravuje scenáre, dramaturgiu programov a upravuje ľudové piesne. Je aj autorom troch CD nosičov – Záhorácke a iné piesničky, Za našim huménkem, Spívavé Záhorí.

Po absolvovaní strednej školy sa rozhodol pokračovať na Právnickej fakulte UK. „Odmalička som chcel byť právnikom napriek tomu, že ma niektorí presvedčovali, aby som sa stal kňazom. Najmä starý otec si želal, aby som pôsobil v právnickej profesii. Už vtedy veľmi pozorne sledoval moju rétoriku a zbehlость poznania zákonov.“ Po absolutoriu našiel uplatnenie ako právnik vo Vedeckotechnickej spoločnosti v Slovenskej rade ČSVTS, neskôr vo Zväze slovenských vedecko-technických spoločností.

„Spoznal som tam veľmi veľa zaujímavých ľudí, ktorí mi dali veľa do života.“ V roku 1981 získal akademický titul úspešným absolvovaním rigorózneho skúšky v odbore štátne právo. Po zmene režimu sa rozhodol ísť cestou advokácie. „Som

Predseda Dozorného výboru Matice slovenskej Š. MARTINKOVIČ riadi tento orgán už druhé volebné obdobie. Počas neho dosiahol vek 75 rokov.

rád, že priaznivá politická situácia mi konečne umožnila pracovať v oblasti advokácie. Po úspešnom absolvovaní skúšok som ako advokát pracoval vyše dvadsať rokov.“

Počas dubčekovskej jari a v čase obnovenia spolkového života Matice slovenskej sa v roku 1968 stal jej hrdým členom. V tom čase aktívne pôsobil tiež v mládežníckych organizáciách. Veľmi citlivo vnímal opätovné zrušenie členskej základne Matice slovenskej v roku 1970, spôsobené tzv. normalizačnými procesmi v spoločnosti. Po roku 1989 okrem zmeny politického režimu a obnovenia členskej základne MS pozitívne vnímal aj vznik samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky. Po presťahovaní

do Záhorskej Bystrice v roku 1998 sa okamžite zapojil do činnosti miestneho odboru MS, Krajskej rady MS Bratislavského kraja a vďaka právnickým zručnostiam aj do činnosti celoslovenského Dozorného výboru MS. Ako predseda miestneho odboru MS v Záhorskej Bystrici okrem spevokolu pravidelne organizuje podujatia národného charakteru, ako sú Deň Ústavy SR, Vátry Zvrchovanosti. Po celom Slovensku prednáša o svojom rodákovi Alexandrovi Alagovičovi, ktorý sa stal vnútorným tajným radcom, zástupcom chorvátskeho bána a neskôr aj záhreb-ským sídelným biskupom, a v domácich pomeroch, ešte pred odchodom do Zágrebu, patril medzi zakladajúcich členov Slovenského učeného tovarišstva v Trnave (1792) spolu s Antonom Bernolákom a ďalšími národov-

cami. Popri svojich voľnočasových aktivitách sa venuje aj dejinám a histórii Slovenska. Je spoluautorom rozsiahlej monografie Malženice 1113 – 2013, vyhľadáva zdroje a do Národného kalendára píše biografie národných a kultúrnych osobností Slovenska. V súčasnosti študuje na Univerzite tretieho veku Dejiny Slovenska, kde pre pandémiu je vzdelávanie momentálne prerušené.

V pozícii predsedu Dozorného výboru MS pôsobí už druhé volebné obdobie. „Samozrejme, nielen ja, ale mnohí ďalší si kládeme v tomto období otázku: Je zákon o Matici slovenskej nateraz aktuálny? Nevyvstáva potreba novelizovať jeho obsah a stanoviť Matici nové úlohy

v dostatočnom časovom budúcom horizonte? Nevynára sa potreba uskutočniť v týchto súvislostiach aj reformu štruktúry národnej inštitúcie? Ak má prísť niečo nové, treba vyhodnotiť to predošlé, aj obsah zákona vrátane v ňom stanovených úloh pre Maticu.“ Podľa názoru Š. Martinkoviča musí naďalej spolupracovať Matica slovenská so štátom a naopak.

„Je pravda, že štát plní pomocou orgánov a inštitúcií nezastupiteľné funkcie, no v pluralitnej spoločnosti sú oblasti života, kde sa priam žiada, aby sa do skvalitňovania života zapájali široké vrstvy obyvateľstva, ako aj inštitúcie, osobitne národného charakteru. A jednou z nich je Matica slovenská, ktorá svojou jedinečnosťou chráni národný život, jeho podstatu, identitu a kultúrne dedičstvo, upevňuje a rozvíja národné povedomie všetkých občanov žijúcich v našom štáte. Budúcnosť Matice treba vidieť v horizonte piatich až desiatich rokov a víziu jej činnosti na pätnásť až dvadsaťpäť rokov, aby hľadané odpovede na otázku, čím bude Matica prispievať k posilneniu duchovnej obrody národa, ba celej spoločnosti, mali konkrétnu podobu a vymedzenie. V čom chceme vidieť zmysel maticnej práce pre národ? Ak štát stanoví nové úlohy Matici, treba takisto vytvoriť komplexné adekvátne podmienky na ich realizáciu. Nateraz zrejme nepostačuje, že Matica odhaľuje busty a pamätné tabule, pripravuje malé javiskové formy alebo nakrúca krátkometrážne filmy.“

Doktor Martinkovič je presvedčený, že Matica slovenská aj v tomto období má svoje opodstatnenie, svoje miesto v spoločnosti si však musí obhájiť svojim aktuálnym programom prospešným pre národ a celú spoločnosť v našej vlasti dnes i v budúcnosti.

V mene Matice slovenskej a redakcie Slovenských národných novín želáme páňovi doktorovi Štefanovi Martinkovičovi všetko najlepšie k jeho životnému jubileu a veľa úspechov v rodinnom i pracovnom živote.

Ján LIPSKÝ zo Sedličnej bol vynikajúci vojak, najmä však uznávaný kartograf

Zostavil podrobnú mapu dobového Uhorska

Marián ŠIMKULIČ – Foto: archív Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici

Zakaždým ma poteší, keď pri svojich potulkách Slovenskom naďabím na artefakty, ktoré pripomínajú udalosť či osobnosť našej histórie. V obci Trenčianske Stankovce, ktorá vznikla spojením obcí Malé a Veľké Stankovce, Rozvadze a Sedličná, sa v tej poslednej spomenutej 10. apríla 1766 narodil popredný európsky kartograf Ján LIPSKÝ. Po odchode do dôchodku sa usadil na rodovom majetku v Sedličnej, kde 2. mája 1826 aj zomrel.

Na jeho počesť súčasníci pomenovali v časti obce park s jeho pamätníkom a bustou, ktoré sú umiestnené v blízkosti päťstoročnej lipy. Aj tunajšia základná a materská škola nesie jeho meno.

Predkovia Jána Lipského dostali od Ferdinanda III. šľachtický titul, takže po absolvovaní lýcea v Bratislave, kde sa zaujímal o matematiku a fyziku, ako šľachtic mal predurčenú vojenskú kariéru. Ako dobrovoľného kadeta ho v roku 1783 prijali do vojenskej kartografickej komisie na mapovanie v krajinách monarchie. Zúčastňoval sa na vojenských výpravách proti Turkom a bojoval

aj proti Napoleonovi. V roku 1809 sa stal pobočníkom arcivojvodu Jozefa, uhorského palatína. Bol nielen vynikajúci vojak, ale najmä excelentný a precízny kartograf, veď napokon v tomto povolani je

MEMORIÁL

to prvý a nevyhnutný predpoklad. Vydal podrobnú mapu Uhorska. Začal na nej pracovať v roku 1795 a pôvodne mala byť súčasťou rozsiahlejšej práce. Uhorský palatín Jozef a armádny veliteľ arciknieža Karol ho podporovali a aj presvedčili, aby ju vydal samostatne. Z viac ako tisíc zozbieraných máp, ktoré musel zjednotiť

Portrét kartografa Jána LIPSKÉHO v expozícii Komorského dvora v Banskej Štiavnici

v mierke i spôsobe zobrazenia, zostavil mapy jednotlivých stolíc, ktoré rozposlal stolíčným úradom, aby ich preskúmali a prípadne opravili. Sám medzitým pripravoval matematickú kostru mapy so sieťou bodov, ktorých poloha bola určená astronomicky. Na základe nej vyrátal ďalšie polohy lokalít i plošné vzdialenosti Uhorska a susediacich krajín. Vzhľadom na nákladnosť triangulačnej metódy sústredil sa na astronomické určovanie polôh miest, pri ktorých mu radil aj matematik a astronóm František Zach, rodák z Bratislavy.

Lipského Mappa generalis regni Hungariae pozostávala z devätnástich listov, pričom samotnú mapu tvorilo deväť listov. K mape vypracoval aj rozsiahly register obsahujúci všetky uhorské mestá, mestečká, dediny, hrady, pevnosti, bane i hámre. Spolu 39 500 hesiel v jedenástich jazykoch. Mapa vyšla knižne v Budíne v roku 1808. Už o rok pre mimoriadny úspech museli vydať dotlač. Podobne aj v ďalších rokoch. Keď v roku 1817 vyšla mapa aj v Edinburhu, považovali ju za najhodnotnejšie vedecké dielo tých čias.

Pamätník Novoklenovčanov opravili za podpory matičiarov V Králi nezabúdajú na predkov

Text a foto: Zuzana HRUŠKOVÁ, členka MO MS v Králi

Oprava pamätníka predkov Novoklenovčanov, výmena strešnej krytiny na zborovom dome v Králi – to je len niekoľko akcií, na ktorých sa podieľali matičiari z Kráľa a Aboviec.

Po uvoľnení opatrení v súvislosti s epidemiologickou situáciou na Slovensku výbor Miestneho odboru Matice slovenskej v Králi pozornosť venoval zveľadovaniu majetku vo svojej správe. A tak počas tohtoročného augusta vykonal výmenu strešnej krytiny

na zborovom dome ECAV v Králi, priestory ktorého na svoje podujatia využíva aj miestny matičný odbor. Počas týchto prác odpracovali množstvo hodín na brigádach matičiari pod vedením Michala Hrušku, predsedu MO MS. Počas letných mesiacov domácich

potešila informácia, že poslanci Banskobystrického samosprávneho kraja schválili projekt Miestneho odboru Matice slovenskej v Králi s názvom "Oprava pamätníka predkov Novoklenovčanov, úprava jeho okolia". A tak s finančnou podporou BSK mohli uskutočniť opravu

Dobrovoľníci pri úprave pamätníka

tohto pamätníka, pretože čas a poveternostné vplyvy znehodnotili jeho vzhľad. Do prípravných prác sa zapojila aj mládež. Poďakovanie patrí aj matičiarom z Kráľa, ktorí pripravili podmienky pre vytvorenie „zóny oddychu“ v areáli evanjelického kostola v Králi.

O matičných projektoch

Výbor MS ukladá, aby miestnym odborom boli vyplatené v zmysle platných zmlúv schválené projekty tzv. regionálnej kultúry, ktoré boli alebo ešte budú realizované v roku 2020. Splnomocňuje predsedu MS, aby v odôvodnených prípadoch na základe žiadosti MO MS mohol zmeniť cieľ projektu v prípade, že MO MS chcú realizovať pôvodné podujatie na inú tému. Ukladá zverejniť v SNN a na matičnom webe informáciu pre MO MS, ako ďalej postupovať pri realizácii uvedených projektov. Ukladá MO MS, aby projekty, ktoré už realizovali, bezodkladne vyúčtovali aj v prípade, že im ešte neboli zaslané finančné prostriedky.

(ČÚ MS)

V Istebnom otvárajú dvere talentom do tajov literatúry a k čitateľom s podporou OZ Homo Erestus a mesta Dolný Kubín ešte pred sprisnenými bezpečnostnými opatreniami proti Covidu-19 vyhodnotili jubilejný dvadsiaty ročník Florinovej jari. Jeden z jej hlavných organizátorov Miroslav Liška pri tej príležitosti zdôraznil, že aj takéto súťaže môžu zohrať dôležitú úlohu pri objavovaní nových talentov. Ďalší zo spoluorganizátorov Juraj Lukáč podčiarkol, že dvadsať rokov je obdobie, za ktoré vyrastie jedna generácia nových autorov. Cieľom Florinovej jari je, aby sa nebáli svoje výtvary verejnosti prezentovať a potešiť nimi perspektívnych čitateľov. Veď mnoho ľudí píše takpovediac len do šuplika...

Prvý ročník Florinovej jari sa sformoval ako sprievodný program

štyridsiateho ôsmeho Hviezdoslavovho Kubína v roku 2000. Na jubilejný dvadsiaty ročník sa prihlásili štyridsiati dvaja autori. V tomto „zvláštnom ročníku“ nevyhlásili víťazov jednotlivých kategórií, všetci súťažiaci dostali pamätne diplomy a plakety. Zvláštne ocenenie primátora mesta Dolný Kubín za dlhoročnú prácu a literárnu činnosť dostali títo autori: PhDr. Milan Gonda z Martina, Eva Lofajová zo Srňacieho, Pavol Stuchlý z Istebného,

Jubilejná Florinova jar

Anna Kulinová Plančová tiež z Istebného, Miroslav Karcol zo Zázrivej a Dolnokubínčania Ivan

Dauda, Dušan Hujík, Vierka Turzová, Otilia Štepitová a Blažena Mikšíková. Medzi ocenenými boli aj traja autori, členovia Miestneho odboru Matice slovenskej v Istebnom.

Pavol STUHLÝ

Docent Jozef KOŠČO bol vyše osemdesiat rokov členom Matice slovenskej Priekopník modernej slovenskej psychológie

Anton METEŇKO – Foto: archív autora

Doc. PhDr. Jozef KOŠČO, CSc., klasik slovenskej psychológie, zakladateľ kariérového poradenstva, sa narodil 15. októbra 1920 v Spišskej Novej Vsi. Bol zrejme matičiarom s najdlhšie trvajúcim aktívnym členstvom, keďže legitimitáciu ustanovizne mal od roku 1938 až do svojho skonu v roku 2018.

Ako mladý odborník v roku 1946 založil pobočku Štátneho psychotechnického ústavu v Košiciach a o rok neskôr bol aj spoluzakladateľom Psychologického odboru Matice slovenskej. Začiatkom päťdesiatych rokov minulého storočia bol vedúcim Psychologického pracoviska na Pedagogickej fakulte v Prešove. Mimoriadne aktívne si počínal aj v ďalšom mieste pôsobenia v Bratislave, kde v roku 1957 spoluzakladal Psychologický ústav FiF UK v Bratislave.

V roku 1967 založil a viedol Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva pri rektoráte UK v Bratislave. Docent J. Koščo je spoluautor koncepcie systému výchovného poradenstva na Slovensku, bol predseda Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV a skoncipoval činnosť Komisie

PROFIL MATIČIARA

vlády SR pre výchovné poradenstvo, ktorej bol aktívnym členom až do roku 1989. Je autorom mnohých vedeckých prác zo svojho odboru. Vypracoval analýzu vývoja a stavu psychológie v Československu. Vytvoril osobitnú integrálnu školu psychologického poradenstva, ktorú vysoko hodnotili renomovaní odborníci a príslušné pracovisko ocenili ako jedno z piatich

Klasik slovenskej psychológie a zakladateľ kariérového poradenstva docent Jozef KOŠČO patril k matičiarom s najdlhším aktívnym členstvom.

najvýznamnejších na svete, zorganizoval a koncepcne viedol Medzinárodnú poradu expertov UNESCO k celožiivotnému poradenstvu z Európy a zo Severnej Ameriky.

Členom Matice slovenskej bol vyše osemdesiat rokov (1938 – 2018). Je to zrejme jedno z najdlhšie trvajúcich členstiev. Bol aj dlhoročným členom Miestneho odboru MS v Košiciach. Od roku 1948 pôsobil v štruktúrach jeho vedenia. Už predtým bol poverený vedením Psychologického odboru Matice slovenskej, ktorý aj zakladal. Po roku 2000 dlhodobo predsedal Historicko-politologickému klubu pri MO MS v Košiciach. Po úmrtí o. Antona Harčara bol Jozef Koščo niekoľko rokov najstarší košický matičiar. Zomrel 18. marca 2018 v Košiciach vo veku deväťdesiatich siedmich rokov.

Dobšinskú ľadovú jaskyňu objavili pred sto päťdesiatimi rokmi Eugen Ruffiny a jeho podzemný klenot

Marína KRIVANSKÁ a Soňa PLUTOVÁ – Foto: Marián BORZY

Klenoty, tie pravé a jedinečné, sú vždy výnimočné. Niet im páru, sú bohatstvom a pýchou zároveň v tom dobrom slova zmysle. Nie je to inak ani v prípade nášho prírodného podzemného klenotu – Dobšinskej ľadovej jaskyne. V jej iskrivom podzemnom svete nájdeme mnoho krás a jedinečností. Preto vyniká ako ten najzaujímavejší šperk.

Žiaci ZŠ akad. Jura Hronca v Rožňave, ZŠ Petra Kellnera Hostinského v Gemerskej Polome a ZŠ Eugena Ruffinyho v Dobšinej navštívili Dobšinskú ľadovú jaskyňu, aby spoznali tento prírodný skvost. Hneď po vstupe ich očarila krehká krása kráľovstva večného ľadu. Na dvoch stanovištiach v jaskyni si vypočuli úryvky z brožúry, ktorá vznikla pri príležitosti sto päťdesiateho výročia objavenia Dobšinskej ľadovej jaskyne. Dozvedeli sa, ako tento unikát podzemného sveta objavil 15. júna

Školáci z viacerých škôl v Gemeri si v nedávnych dňoch priamo na „mieste deja“ pripomínali sto päťdesiate výročie objavenia Dobšinskej ľadovej jaskyne.

1870 banský inžinier z Dobšinej a kráľovský banský radca Eugen Ruffiny spolu so svojimi priateľmi Gustávom Langom a Andrejom Megom.

Koordinátor pre environmentálnu výchovu PhDr. Miroslav Kudla zanietene a so znalosťou veci hovoril žiakom o tomto ľadovom kráľovstve. Žiaci kládli sympatickému sprievodcovi otázky a on im odhalil mnohé tajomstvá jaskýň. Školákovi sa prihovorila aj riaditeľka Domu Matice slovenskej Zlatica Halková a pracovníčka MS Tatiana Tomková im rozdala pamätne listy ako spomienku na túto akciu. Podujatie Eugen Ruffiny a jeho podzemný poklad prinieslo žiakom základných škôl hodnotný zážitok, ktorý prostredníctvom svojich literárnych a výtvarných prác dokázali aj kreatívne opísať a stvárniť. Aj takto bude ďalej žiť v spomienkach všetkých zúčastnených. Nevšedný deň sa uskutočnil vďaka podpore Matice slovenskej, mesta Rožňava a ZŠ Eugena Ruffinyho v Dobšinej.

MATIČNÉ DEPEŠE

Zvonického lásky zdolali vírusy

Aj v tejto rubrike nášho matičného týždenníka sme v minulom čísle upozorňovali na zaujímavé podujatia agilného občianskeho združenia Cyriometodiáda, ktoré pozývalo záujemcov v nedeľu 11. októbra popoludní do Katedrály sv. Šebastiána v Bratislave-Krasňanoch na Peknej ceste na slávnostnú akadémiu venovanú dvadsiemu piatemu výročiu skonu kňaza a básnika Gorazda Zvonického. Pritomným sa mal prihovoriť Mons. František Rábek, predseda Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, a básnik Michal Chuda – autor scenára programu, v ktorom verše Gorazda Zvonického mali predniesť herci Štefan Bučko a Jozef Šimonovič s hudobnými improvizáciami Petra Michalica (husle) a Štefana Suchého (fujara). Epidémia Covidu-19 a bezpečnostné opatrenia s ňou spojené toto podujatie znemožnili a organizátori ho museli odvolať.

Detskí speváci v Humennom

Tri desiatky malých spevákov zo základných škôl v Humennom, Koškovciach a Radvani nad Laborcom sa 18. septembra zúčastnili na detskej časti festivalu ľudových spevákov Zemplín špiva, ktorý organizátori pripravujú v spolupráci s Maticou slovenskou v rámci projektu Hraj, spievaj a tancuj! podporeného Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. Podujatie sa uskutočnilo v koncertnej sieni Vihorlatského múzea v Humennom, pričom odborná porota konštatovala vysokú úroveň tejto súťažnej prehladky a kvalitatívny rast prípravy všetkých detských spevákov, ktorí predvedli svoje talenty ako sóloví folklórni speváci, v duetách aj vo vystúpení trojic. Zvlášť vyzdvihla záslužnú prácu pedagógov – Mgr. Lenky Magurovej, Ivany Čerňovej, PaedDr. Jany Horvatovej, Mgr. Moniky Siríkovej, Mgr. Eriky Lukáčovej a PaedDr. Alexandra Fecuru. Poďakovanie patrí aj všetkým rodičom, ktorí vedú svoje deti k láske k ľudovému spevu a úcte k tradičnému umeniu.

Opäť uviedli legendárne albumy

Pôvodné vydanie legendárneho albumu Orava z edície Panoráma ľudovej piesňovej a hudobnej kultúry sa udalo ešte v roku 1978. V Divadle SLUK-u v Bratislave-Rusovciach 15. októbra tohto roku podvečer uviedli nové vydanie tejto folklórnej lahôdky venované pamiatke jeho tvorcov Svetozára Stračinu a Viliama Jána Grusku, ktorý bol začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia krátky čas aj predsedom Matice slovenskej. Vydaním dvoch nových CD nosičov s osemdesiatstranovým bookletom si vydavateľstvo popri bezprostredných zostavovateľoch chcú uctiť aj všetkých spevákov, hudobníkov, inštrumentalistov a ostatných tvorcov, ktorí sa pred vyše štyridsiatimi rokmi na príprave týchto pamätných nahrávok a gramoalbumov podieľali.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

MO MS Veľké Lovce v spolupráci s tamojšou obecnou samosprávou, s podporou Matice slovenskej a Nitrianskeho samosprávneho kraja uskutočnil v minulých dňoch Folklórnu prehliadku FS Lóťanská dolina, ktorý pod vedením vedúcej súboru Emilie Chudivánovej nacvičil a uviedol pásmo Žatva a dožinky. Prehliadka sa uskutočnila na farskom dvore farnosti Veľké Lovce a zúčastnil sa na nej JUDr. Štefan Martinovič, predseda Dozorného výboru Matice slovenskej.

Veľkolovčiansky oldomáš

Podujatie otvorila predsedníčka MO MS Mária Rapavá a vyslovila veľkú vďaku lovčianskemu farárovi Pavlovi Klapičovi za ústretovosť uviesť prehliadku vo farskom dvore, aj za srdečné prijatie predstaviteľa Matice slovenskej, rodáka z Malženíc, odkiaľ pochádza i spomínaný duchovný.

Členovia FS Lóťanská dolina piesňami Mám ja kosu kosičku, Tá lóťanská lúka, Kedyže to žitko vzide priblížili, ako to kedysi počas žatvy bolo, a pripomenuli tradície a zvyky našich predkov. Pásmo ďalej pokračovalo piesňami, ktoré ženci a žnice spievali počas prác, až pokiaľ gazda za dobre odvedenú prácu nenalial žatevným vencom. Na záver zazneli aj mariánske piesne To Slovensko naše a K Tebe volám Panna Mária.

Na stretnutí so Š. Martinovičom predniesol hosť MS príhovor, a pritom si aj sám zahral s veľkolovčianskymi súboristami na akordeóne, keďže je tiež vedúci speváckeho zboru Bystričan. Po skončení prehliadky žatevný veniec umiestnili v kostole Materstva Panny Márie vo Veľkých Lovciach ako poďakovanie pánu Bohu za tohtoročnú bohatú úrodu. Podujatie finančne podporili Matica slovenská, obec Veľké Lovce a NSK Nitra.

Mária RAPAVÁ,
predsedníčka MO MS
Veľké Lovce

Rusínsky folklórny festival v Humennom podporila Matica slovenská

V skanzene Vihorlatského múzea vyhrali všetci

Text a foto: Miroslav KEREKANIČ, člen výboru MS

Rusínska obroda na Slovensku v spolupráci s Vihorlatským múzeom v Humennom, Maticou slovenskou, mestom Humenné a so Súkromnou základnou umeleckou školou Kudlovská v Humennom pripravili začiatkom septembra v skanzene Vihorlatského múzea už šiesty ročník Rusínskeho folklórneho festivalu. Projekt podporil Fond na podporu kultúry národnostných menšín a mesto Humenné.

Na festivale sa postupne predstavili rusínskymi programami folklórne súbory Vihorlat Snina a DFS Chemloňáčik z Humenného. Spevácku kultúru okresov Humenné a Medzilaborce prezentovali spevácke skupiny Veselá Lubiša z Lubiše, Sosna zo Zbojného, Zornica, Bosoročky, Hačure a Trio Zornica s Michalom Sijkom z Humenného. Osobitnou časťou programu sa organizátori zavdali vynikajúcej speváčke rusínskych piesní Márii Čokynovej z Uble, ktorým si pripomenuli desať rokov od jej úmrtia. V programe účinkovali mladé nádejné speváčky, laureátky a účastníčky detských speváckych folklórnych festivalov Spevy môjho rodu a Zemplín špiva – Vanda Marinčáková (tiež trojnásobná laureátka speváckej súťaže Zlatý slávik Slovenska), Tamara Volochová, Lucia Kožinová, Janka Magurová, Ľudmila Kvašná, Mirka Chomová, Ema Švigárová a jej veľký priateľ Ľudovít Džubák z Ptíčia, účastník medzinárodných hudobných festivalov v Aténach v Grécku, Paríži a Poitiers vo Francúzsku, laureát dospelých častí speváckych festivalov Spevy môjho rodu a Zemplín špiva. Diváci si vypočuli najkrajšie piesne z repertoáru nezaobduteľnej speváčky. V hľadisku v skanzene boli aj deti a príbuzní Márie Čokynovej, ktoré sa osobne pri-

Účinkujúci na Rusínskom folklórnom festivale našli skvelú scénu pre svoje tance a spevy v areáli skanzenu Vihorlatského múzea v Humennom.

šli účinkujúcim spevákom poďakovať za milú spomienku na ich matku.

V závere festivalu sa koncipovaným programom orientovaným rusínsky prezentoval folklórny súbor Chemlon Humenné, ktorý sa predstavil rusínskymi tancami v choreografickom spracovaní doc. Vladimíra Marušina, ArtD. Tanečné výkony skvelými vstupmi programovo doplnili dievčenská spevácka skupina Bosoročky a mužská spevácka skupina Hačure so svojimi sólistami – Ľudovítom Džubákom a Vandou Marinčákovou. Sprievodným orchestrom festivalu bola

ľudová hudba Sokolej vedená Mgr. art. Vierkou Hajdukovou, ktorá sprevádzala väčšinu účinkujúcich.

Sprievodným podujatím festivalu bola regionálna súťaž hudobného folklóru dospelých, ktorá sa realizovala v rámci projektu podporeného MK SR – Hraj, spievaj a tancuj! Účinkujúcich hodnotila odborná porota v zložení Mgr. art. Michail Adamenko z Košíc, Miroslav Dzijak z Humenného a doc. Vladimír Marušin, ArtD., z Prešova. Súťaž v tomto roku nebola postupová, takže vlastne vyhrali všetci, ktorí prišli – účinkujúci i diváci.

Pamätná tabuľa o vzniku obce a jubileu Milana Rastislava Štefánika

Trvalá stopa pre budúce pokolenia

Text a foto: Veronika BILICOVÁ, Dom Matice slovenskej v Nitre

V obci Šurianky, ležiacej pri Nitre, sa rozhodli na novej pamätnej tabuli pripomenúť dve významné výročia – 75. výročie prvej písomnej zmienky obce a 140. výročie narodenia generála Milana Rastislava Štefánika.

Šurianski matičiari sa tiež podieľali na dôstojnom pripomenutí jubilea svojej obce aj výročia narodenia Milana Rastislava Štefánika.

Jeden z najdôležitejších momentov, keď sa začali oficiálne písať dejiny obce, v Šuriankach spojili s dôležitým historickým medzníkom dejín nášho štátu a s osobnosťou spoluzakladateľa Československej republiky. Pri tejto príležitosti na vyvýšenom kopci obecného úradu a parku vzniklo nové odpočinkové miesto pre všetkých obyvateľov. Novosadená lavička, symbolicky lemovaná lipou, je dotvorená pamätnou

tabuľou, vďaka ktorej organizátori nechajú večnú stopu pre ďalšie generácie.

Organizátormi spomienkového aktu odhalenia pamätnej tabule bola obec Šurianky, ktorú na podujatí zastupoval starosta Marek Peňaško, Miestny odbor Matice slovenskej v Šuriankach, zástupní predsedníčkou Veronikou Stodolovou a riaditeľkou Domu Matice slovenskej v Nitre Veronikou Bilicovou. Príhovory organizá-

torov doplnilo vystúpenie kolektívneho člena Matice slovenskej Speváckej skupiny Šuriančanka. Dom Matice slovenskej v Nitre v rámci sprievodného programu zabezpečil výstavu Divadelného ústavu Bratislava Generál na javisku, mapujúcu inscenácie profesionálnych slovenských divadiel inšpirovaných M. R. Štefánikom. Podujatie sa uskutočnilo s finančnou podporou Matice slovenskej.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V nedávnych vydaniach nášho matičného týždenníka sme venovali pomerne veľa priestoru jubileu Spolku sv. Vojtecha a v kvízovej otázke sme sa pýtali, v ktorom meste má sídlo a ktorá významná osobnosť národného života stála pri jeho základoch. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že sídlom SSV je Trnava a veľkú organizačnú prácu pri jeho vzniku odvedol Andrej Radlinský. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Viktor Kubinec, Makov; Jozef Mandák, Košice; Daniel Jankovič, Trenčín.

• **Politológ a komentátor Roman Michelko uverejňuje v SNN cyklus analýz o alternatívnych politických systémoch a zriadeniach. Zsvätene píše o Líbyi v čase, keď na jej čele stál plukovník Muammar al-Kaddáfí. Aké unikátne zriadenie bolo v tejto krajine počas jeho vlády?**

Svoje odpovede posielajte na našu redakčnú adresu alebo na elektronické kontakty uvedené v tiráži našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vydania najbližšieho čísla SNN, teda do č. 43.

(se)

(Ik)

PRIPOMÍNAME SI

18. októbra

– pred sto rokmi sa narodil športový publicista Július Psočka mladší (1920 – 2002); patril k popredným slovenským športovým publicistom, založil prvý slovenský športový týždenník Stráž vlasti, neskôr pôsobil ako športový redaktor v Práci, v týždenníku Štart a v mesačníku Vysoké Tatry

19. októbra

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila literárna vedkyňa, kritička a spisovateľka Mária Bátorová (1950); venuje sa slovenskej literárnej modernej medzivojnového obdobia a jej súvislostiam v kontexte európskej literárnej moderny

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil herec a moderátor Peter Kočiš (1965); účinkoval asi v osemdesiatich inscenáciách a pätnástich prevažne televíznych filmoch, známy je aj ako moderátor v televíznych reláciách

20. októbra

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila poetka, literárna historička Gizela Gáriková (1945 – 2014); od stredoškolských štúdií publikovala verše v Mladej tvorbe, neskôr aj v Slovenských pohľadoch, v roku 1974 vydala cenzúrou oklieštenú básnickú zbierku Potichu

21. októbra

– pred dvesto sedemdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ a kňaz Juraj Fándly (1750 – 1811); málokto vie, že okrem toho bol aj včelár a je po ňom pomenovaná planétka (16435) Fándly, svoje dielo Dúverná zmlúva s Mnichem a ďablom vydal v novej slovenčine – v berno-lákovskej slovenčine, ďalšie významné dielo Piňní domajši a poľní hospodár je plný zaujímavých rád, receptov, pranostík

– pred štyridsiatimi rokmi v hlavnom meste protestne hľadali poslucháči Rímskokoľtickej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty v Bratislave proti prežijnému Združeniu katolíckych duchovných Pacem in terris

22. októbra

– pred sto piatimi rokmi bola po niekoľkomesačnom vyjednávaní v Clevelande podpísaná dohoda medzi Slovenskou ligou v Amerike a Českým národným združením (1915), táto dohoda hovorila o spolupráci medzi Čechmi a Slovákmi pri plnení päťbodového programu v boji za národné oslobodenie, neskôr ju nahradila Pittsburská dohoda

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil politik Alojz Hlina (1970), do volieb 2020 viedol KDĽ, po voľbách sa neúspešne pokúšal o podpredsednícku funkciu

– pred sto tridsiatimi rokmi zomrel folklorista a spisovateľ Pavol Dobšinský (1828 – 1885); spolu s A. H. Škultétyom zostavili a vydali súbor šesťdesiatich štyroch rozprávok v šiestich zošitoch pod názvom Slovenské povesti, krátko pred smrťou vydal deväťdesiat rozprávok v ôsmich zošitoch pod názvom Prostonárodné slovenské povesti, tieto zbierky sú základným a dodnes reprezentatívnym dielom slovenskej folkloristiky